

Stichting Pensioenfonds Yara Nederland

JAARVERSLAG 2022

Inhoudsopgave

1. Voorwoord	4
2. Kerncijfers	5
3. Karakteristieken van het pensioenfonds	6
4. Organisatie	8
4.1 Bestuur	8
4.2 Beleid en verantwoording.....	9
4.3 Dagelijks bestuur.....	9
4.4 Beleggingsadviescommissie	10
4.5 Verantwoordingsorgaan	10
4.6 Intern toezicht.....	11
4.7 Compliance Officer.....	11
4.8 Invulling van de sleutelfuncties (IORP-II)	12
4.9 Uitvoeringsorganisatie	12
4.10 Externe dienstverlening	12
5. Verslag van het bestuur	15
5.1 Hoofdpijnen.....	15
5.2 Uitbesteding.....	20
5.3 Communicatiebeleid	21
5.4 Risicohouding (korte en lange termijn).....	22
5.5 Financiële paragraaf.....	23
5.6 Financiële positie en herstelplan (nFTK)	26
5.7 Beleggingsparagraaf.....	27
5.8 Pensioenparagraaf	32
5.9 Actuariële Paragraaf.....	34
5.10 Financiële risico(beheersing)	35
5.11 Toekomstparagraaf.....	36
6. Jaarrekening	38
6.1 Balans per 31 december	39
6.2 Staat van baten en lasten.....	40
6.3 Kasstroomoverzicht	41
6.4 Algemene toelichting	42

6.4.1 Inleiding.....	42
6.4.2 Schattingswijziging	42
6.4.3 Algemene grondslagen	43
6.4.4 Specifieke grondslagen	44
6.4.5 Grondslagen kasstroomoverzicht	49
6.5 Toelichting op de Balans	50
6.5.1 Beleggingen voor risico fonds	50
6.5.2 Langlopende vorderingen	51
Specificatie langlopende vorderingen.....	51
6.5.3 Vorderingen en overlopende activa.....	52
6.5.4 Overige activa.....	52
6.5.5 Stichtingskapitaal en reserves.....	52
6.5.6 Technische voorzieningen.....	53
6.5.7 Overige schulden en overlopende passiva.....	55
6.5.8 Risicobeheer	55
6.5.9 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen.....	65
6.6 Toelichting op de Staat van baten en lasten.....	66
6.6.1 Premiebijdragen	66
6.6.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	67
6.6.3 Overige baten.....	68
6.6.4 Pensioenuitkeringen	68
6.6.5 Pensioenuitvoeringskosten.....	68
6.6.6 Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds.....	68
6.6.7 Saldo overdracht van rechten	70
6.6.8 Saldo Herverzekering	70
6.6.9 Gebeurtenissen na balansdatum	71
7. Overige gegevens.....	73
7.1 Bestemming saldo van baten en lasten	73
7.2 Actuariële verklaring	74
7.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	76
Bijlage 1: Visitatiecommissie.....	85
Bijlage 2: Compliance officer	92

Bijlage 3: Verantwoordingsorgaan.....	94
---------------------------------------	----

1. Voorwoord

Hierbij bieden wij u het jaarverslag 2022 aan van Stichting Pensioenfonds Yara Nederland.

We hebben financieel gezien opnieuw een goed jaar gehad, ondanks de onrust in de wereld om ons heen. De oorlog in Oekraïne en de energiecrisis beheersten het nieuws en hadden veel impact op de economie. Dit resulteerde in de nodige beweging in onze dekkingsgraad, maar uiteindelijk mochten we aan de eindstreep een mooi resultaat bijschrijven.

Een belangrijk onderwerp op de bestuurstafel in 2022 was vanzelfsprekend de Wet Toekomst Pensioenen (WTP). Door de werkgever is een werkgroep in het leven geroepen voor het uitwerken van de toekomstplannen. Zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds heeft diverse kennissessies gevolgd om dit onderwerp te kunnen doorgronden.

Het bestuur is parallel daaraan ook gestart met het formuleren van de toekomstvisie van het pensioenfonds zelf. Die toekomst hangt sterk samen met de beslissingen rond WTP. Andersom wegen de praktische mogelijkheden van het pensioenfonds zelf, qua bezetting en uitvoering, ook mee in de afweging van de mogelijke WTP-routes.

Een onverwacht onderwerp op de bestuurstafel was de overgang van onze pensioenadministratie van Centric Pension and Insurance Solutions naar Appel Pensioenuitvoering, vanwege het afstoten van deze werkzaamheden door Centric. Ondanks dat het administratiesysteem hetzelfde kon blijven, was de overgang een intensieve klus die zorgvuldig is opgepakt. Voor deelnemers verliep de overgang geruisloos. Zij werden zonder veel problemen doorverwezen naar een nieuwe helpdesk en een nieuwe pensioenplanner.

Dit jaar is ook het ESG (Environmental, Social & Governance)-beleid herijkt en verder ingebed. Er zijn goede stappen gezet en de uitslag van de enquête onder deelnemers ondersteunde de insteek van het bestuur. Het bestuur is van mening dat de ESG-doelstelling nu gerealiseerd is, ook al zijn er enkele punten waar het bestuur nog naar kijkt ter verdere verfijning van hetgeen het pensioenfonds voor ogen heeft. Dit hangt mede ook af hoe wet- en regelgeving zich verder ontwikkelt.

Momenteel blijft de Wet Toekomst Pensioenen een groot deel van onze agenda bepalen en dat zal gedurende het jaar nog intensiever worden. De eerste communicatie naar deelnemers wordt opgepakt in nauwe samenwerking met de werkgever. Daarnaast blijven wij op financieel gebied alert op de ontwikkelingen rond de voortdurende oorlog in Oekraïne en wat dat teweegbrengt in de markt.

Het bestuur dankt iedereen die het afgelopen jaar heeft bijgedragen aan het functioneren van ons pensioenfonds. Een speciaal woord van dank is op zijn plaats voor Rita van Ewijk voor haar inzet in het bestuur de afgelopen jaren. Zij is per 1 januari opgevolgd door Evelien Vlastuin, een ervaren bestuurder met een frisse blik, die wij bij deze nogmaals van harte welkom willen heten.

Sluiskil, 19 juni 2023

Namens het bestuur, P. Vlaeminck

Voorzitter

2. Kerncijfers

	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Deelnemers						
Aantal actieve deelnemers	436	480	520	549	571	602
Aantal gewezen deelnemers *	333	350	382	399	382	396
Aantal pensioengerechtigden	1.258	1.247	1.232	1.243	1.280	1.289
Totaal aantal deelnemers **	2.027	2.077	2.134	2.191	2.233	2.287
In % van de VPV ***						
Actieven	38,8%	45,2%	43,4%	43,5%	41,9%	44,7%
Gewezen deelnemers	6,6%	7,0%	13,6%	14,8%	6,6%	6,4%
Pensioengerechtigden	54,6%	47,8%	43,0%	41,7%	51,5%	48,9%
Premies € x 1.000						
Feitelijke premie	9.671	10.063	33.556	11.380	8.336	8.338
Zuiver kostendekkende premie	14.011	15.763	14.445	12.281	12.283	12.602
Gedempte kostendekkende premie	9.671	10.063	8.225	8.320	8.336	8.338
Uitkeringen € x 1.000						
Pensioen uitkeringen	19.361	18.326	17.765	17.124	16.471	15.292
AAOP uitkeringen	259	211	205	190	167	140
Totaal uitkeringen	19.620	18.537	17.970	17.314	16.638	15.432
Beleggingen € x 1.000						
Vastrentende waarden	340.672	408.650	348.929	345.508	325.562	334.471
Aandelen	187.018	233.762	246.494	211.935	172.784	189.346
Vastgoedbeleggingen	37.664	55.121	44.283	47.567	38.600	39.747
Totaal beleggingen	565.354	697.533	639.706	605.010	536.946	563.564
Financiële positie € x 1.000						
Pensioenvermogen	564.489	697.845	665.724	611.208	540.435	566.907
Pensioenverplichtingen	390.800	530.034	573.365	535.983	477.691	466.123
Minimum vereiste dekkingsgraad (vast)	105,0%	105,0%	105,0%	105,0%	105,0%	105,0%
Vereiste dekkingsgraad (strategisch)	122,3%	121,0%	119,9%	120,5%	121,1%	121,0%
Beleidsdekkingsgraad (definitie zie 5.6.)	136,5%	125,1%	104,0%	110,2%	119,0%	119,2%
Actuele dekkingsgraad	144,4%	131,7%	116,1%	114,0%	113,1%	121,6%
Toeslagbeleidsdekkingsgraad (definitie zie 5.6.)	n.v.t.	n.v.t.	103,4%	110,0%	118,7%	118,9%
Reglementsvariabelen						
Maximum Pensioengevend salaris	114.866	112.189	110.111	107.593	105.075	103.317
Franchise middelloonregeling	14.802	14.544	14.167	13.785	13.344	11.424
Opbouw% middelloonregeling tot grensbedrag 1	1,875%	1,875%	1,875%	1,875%	1,875%	1,75%
Van grensbedrag 1 tot grensbedrag 2	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1,65%
(Richt)pensioenleeftijd	68 jaar	68 jaar	68 jaar	68 jaar	68 jaar	67 jaar
Eigen bijdrage	5%	5%	5%	5%	5%	5%
Maximale toeslagverlening						
Actieven	2,60%	2,60%	2,60%	2,75%	2,75%	2,00%
Gewezen deelnemers, bijzondere partners en Pensioengerechtigden	3,42%	3,42%	1,22%	2,72%	2,10%	1,33%
Waarvan toegekend						
Actieven	2,60%	2,60%	0,00%	0,00%	1,72%	1,27%
Gewezen deelnemers, bijzondere partners en pensioengerechtigden	3,42%	3,42%	0,00%	0,00%	1,31%	0,85%

* Bijzondere partners worden niet meegeteld als gewezen deelnemer.

** Daarnaast zijn er nog 460 deelnemers (2021: 376) voor wie uitsluitend sprake is van risicodekking voor het arbeidsongeschiktheidspensioen.

*** Ultimo 2021 is er, vergeleken met ultimo 2020, sprake van een gewijzigde verdeling van de technische voorziening over de diverse deelnemerscategorieën als gevolg van de wijziging van het administratiesysteem per 1 januari 2021. In het nieuwe administratiesysteem wordt de technische voorziening van slapende aanspraken van actieve / gepensioneerd deelnemers namelijk gerubriceerd onder actieven / pensioengerechtigden, terwijl dit voorheen niet het geval was. Dit verklaart onder andere de afname van de technische voorziening van de slapers per eind 2021 ten opzichte van eind 2020.

3. Karakteristieken van het pensioenfonds

Doelstelling

Stichting Pensioenfonds Yara Nederland (vanaf hier 'het pensioenfonds') is opgericht op 31 december 2000 en is statutair gevestigd te Terneuzen. Het pensioenfonds heeft als kerntaak het uitvoeren van de pensioenregeling, zoals deze tussen werkgever en werknemersorganisaties is overeengekomen. De pensioenregeling is gesloten voor nieuwe deelnemers vanaf 1 augustus 2014. Het pensioenfonds heeft als doel om nu en in de toekomst pensioenuitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden te verstrekken.

Juridische structuur

Het pensioenfonds is gevestigd aan de Industrieweg 10 te Sluiskil en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 22056903.

Statutair aangesloten ondernemingen

Onderstaande aangesloten ondernemingen vormen tezamen 'de werkgever'.

- Yara Sluiskil B.V.
- Yara Vlaardingen B.V.
- Yara Nederland B.V.
- Yara Holding Netherlands B.V.

Dit jaarverslag betreft een regulier boekjaar dat loopt van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

Alle bedragen in dit jaarverslag zijn vermeld in € 1.000,- tenzij anders vermeld.

Missie

Het pensioenfonds voert als goed huisvader de afgesproken – inmiddels gesloten – pensioenregeling voor huidige en voormalige werknemers van de diverse Nederlandse Yara ondernemingen uit op betrouwbare, transparante, professionele en kostenefficiënte wijze.

Visie

Het pensioenfonds biedt de deelnemers een toekomstbestendig pensioen. Het pensioenfonds belegt en beheert hiervoor de pensioengelden tegen verantwoorde risico's, acceptabele kosten en op een maatschappelijke verantwoorde wijze. Het pensioenfonds communiceert op duidelijke en begrijpelijke wijze met alle belanghebbenden. Omdat het pensioenfonds een groot draagvlak heeft, met name ook vanuit de werkgever, heeft (voort)bestaan van het pensioenfonds toegevoegde waarde.

Strategie

Governance

Het pensioenfonds leeft de Code Pensioenfondsen actief na. Deze code richt zich op de drie functies van 'goed pensioenfondsbestuur': besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen over wat het pensioenfonds gepland en gerealiseerd heeft. Het bestuur zorgt dat de individuele bestuursleden op het juiste geschiktheidsniveau zijn en zullen blijven. Dit gebeurt door alert te zijn op (markt)ontwikkelingen en opleidingen en workshops te volgen. Ook wordt regelmatig aandacht besteed aan het benodigde en beschikbare tijdsbeslag. Het besturen van ons pensioenfonds kent een grote diversiteit aan onderwerpen. Op jaarbasis prioriteert het bestuur de onderwerpen in een jaarplan, bewaakt de realisatie ervan en stuurt bij waar nodig. Op deze manier is het bestuur in staat de belangen van alle belanghebbenden te waarborgen zodanig dat zij zich door het bestuur op evenwichtige wijze vertegenwoordigd (kunnen) voelen. Het bestuur werkt conform de vastgestelde bestuurscyclus, taken en verantwoordelijkheden, zoals deze nader in de Governance Nota van het pensioenfonds zijn vastgelegd.

Risicomanagement

Het bestuur heeft in het kader van risicomanagement de risico's geïdentificeerd die de realisatie van de doelstelling, missie en visie van het pensioenfonds kunnen bedreigen en de benodigde beheersmaatregelen getroffen. Het bestuur volgt of de beheersmaatregelen voldoende werken en zal dat blijven doen. De uitvoering op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer is uitbesteed. In het kader van risicomanagement wordt hierop een strakke regie gevoerd. Het risicomanagement is consequent ingebed in de werkzaamheden van het (dagelijks) bestuur. De beheersing van de risico's wordt op kwartaalbasis gerapporteerd. Bij het bepalen van de bij het pensioencontract behorende risicohouding, houdt het pensioenfonds rekening met het evenwicht tussen de belangen van de werkgever en de deelnemers. De pensioengelden worden op een solide wijze beheerd (prudent person). Het pensioenfonds streeft hierbij naar behoud van een breed risicodraagvlak onder zowel de werkgever als de deelnemers op basis van solidariteit en collectiviteit.

Communicatie

Om beter inzicht te geven in de (financiële) situatie van het pensioenfonds – en dus in de (financiële) situatie van de deelnemers – is correcte, duidelijke en evenwichtige communicatie van groot belang. Het pensioenfonds communiceert tijdig op transparante en relevante wijze met alle belanghebbenden, om de verwachtingen aan te laten sluiten bij de realiteit. Hierbij besteedt het pensioenfonds veel aandacht aan het vergroten van het inzicht bij de deelnemers door onder andere informatiebijeenkomsten te beleggen wanneer dit nodig of gewenst is en toetst of communicatie op schrift wordt gelezen en begrepen.

Continuïteit

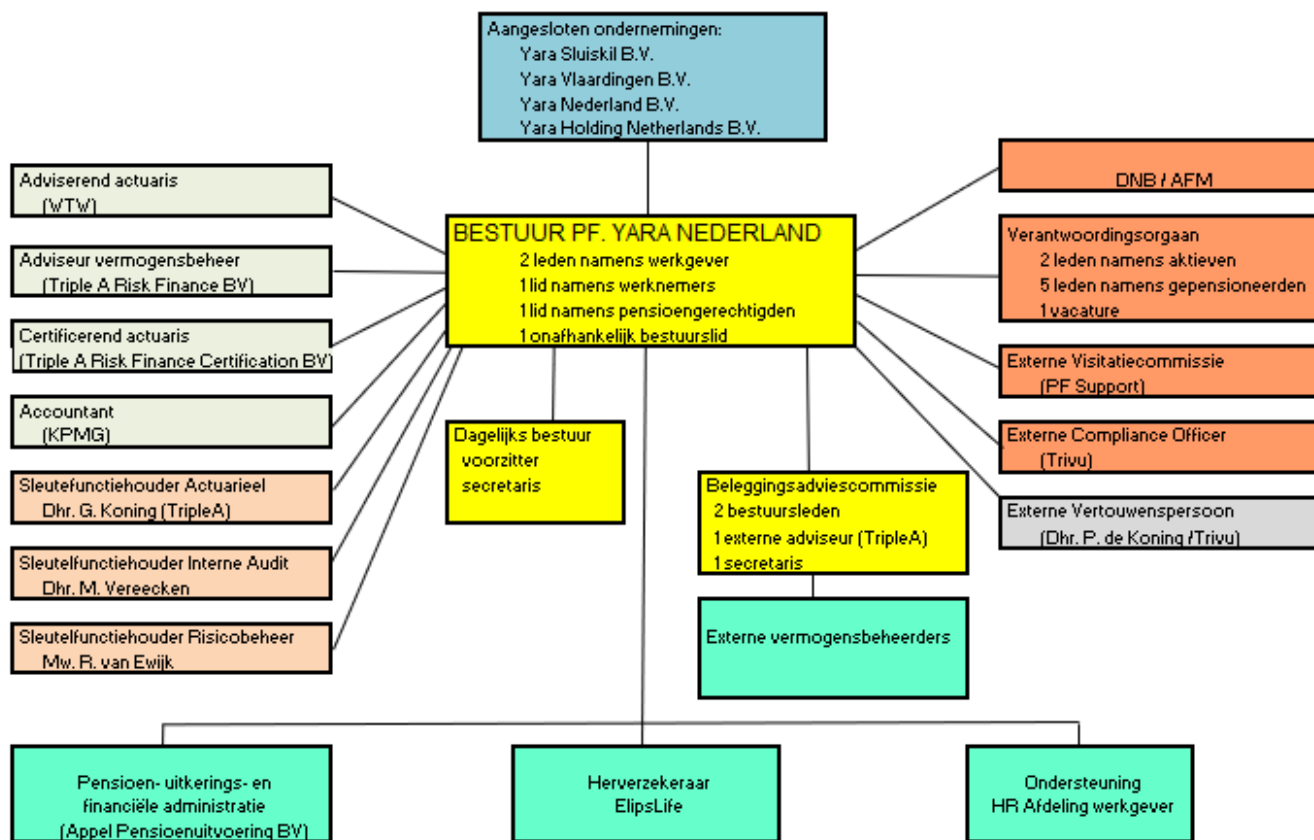
De omvang van het pensioenfonds, de Wet toekomst pensioenen en de snelle veranderingen in wet- en regelgeving op governance gebied, hebben invloed op de besturing en inrichting van het pensioenfonds. Al deze ontwikkelingen maken het noodzakelijk voor het bestuur om de uitvoering van de pensioenregeling in relatie tot de omvang van het pensioenfonds continu te monitoren en periodiek te evalueren.

Ten behoeve van de toekomstbestendigheid van de (uitvoering van de) regeling en een eventuele wijziging van de pensioenovereenkomst, heeft het bestuur van het pensioenfonds zich altijd opgesteld als sparringpartner voor de sociale partners en zal dat ook blijven doen.

4. Organisatie

Schematisch ziet de structuur van het pensioenfonds er per 31 december 2022 als volgt uit:

4.1 Bestuur



Per 31 december 2022 is het bestuur als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Lid sinds	Datum van aftreden	DNB VTE score
De heer P. Vlaeminck	Voorzitter	Werkgever	01-01-2005	31-12-2023	0,3
De heer M. Zwijns	Secretaris	Werkgever	01-01-2013	31-12-2024	0,2
De heer E. Hagen	Lid en voorzitter beleggingsadviescommissie	Onafhankelijk	01-12-2020	30-11-2024	0,7
Mevrouw R. van Ewijk	Lid	Werknemers	01-08-2020	31-07-2024	0,8
De heer M. Vereecken	Lid en plaatsvervangend. voorzitter	Gepensioneerden	01-07-2017	31-12-2024	0,2

Mevrouw R. van Ewijk is per 1 januari 2023 afgetreden in verband met toename van haar totale VTE-score. Mevrouw E.J.J. Vlastuin is per 1 januari 2023 benoemd als haar opvolger en tevens aangesteld als sleutelfunctiehouder risicobeheer.

De in dit verslag vermelde VTE-scores van mevrouw R. van Ewijk en de heer E. Hagen zijn de totale scores van de werkzaamheden voor alle pensioenfonds waarvoor zij werkzaamheden verrichten.

4.2 Beleid en verantwoording

Het pensioenfonds geeft uitvoering aan het pensioencontract, zoals overeengekomen tussen sociale partners. De afspraken over de financiering van deze pensioentoezegging is verwoord in de uitvoeringsovereenkomst. De pensioentoezegging is vertaald naar het pensioenreglement. De uitvoering van het pensioenreglement bestaat uit het actueel vastleggen van de juiste pensioenrechten, het beleggen van het beschikbare vermogen, het doen van uitkeringen en het informeren van belanghebbenden. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de uitvoering en houdt als 'goede huisvader' de regie over de werkzaamheden van het pensioenfonds.

In de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) zijn de opzet van het pensioenfonds, de risicobeheersing en de wijze van uitvoering gedocumenteerd. Onderdeel van het beleid is een noodprocedure waarin beschreven staat hoe het pensioenfonds omgaat met besluitvorming in spoedeisende situaties. Deze noodprocedure is onderdeel van het crisisplan van het pensioenfonds dat in de ABTN is opgenomen.

Het uitgangspunt in het handelen van ieder individueel bestuurslid en het bestuur als geheel is dat hij/zij handelt in het belang van alle belanghebbenden van het pensioenfonds, rekening houdend met de korte- en lange termijneffecten van maatregelen.

Bestuursvergaderingen 2022

In het afgelopen jaar heeft het bestuur in totaal veertien keer vergaderd. Er waren dertien reguliere vergaderingen (waaronder één jaarwerkvergadering) en één verdiepingssessie. Het bestuur en het verantwoordingsorgaan zijn vijf keer met elkaar bijeengekomen. De zelfevaluatie van het bestuur heeft plaatsgevonden in februari 2022.

De volgende onderwerpen zijn onder andere gedurende de reguliere vergaderingen het afgelopen jaar behandeld:

- Organisatorische zaken zoals:
 - Bestuurscyclus evalueren en aanscherpen;
 - Jaarplanning opstellen en opvolgen;
 - Communicatieplan;
 - Auditplan;
 - Aanbevelingen visitatiecommissie, actuaris, accountant en compliance officer beoordelen en waar nodig implementeren;
 - Jaarlijkse opvolging van actuariële zaken zoals haalbaarheidstoets, grondslagen en bepalen gedempte kostendekkende premie;
 - Actualiseren van diverse fondsdocumenten.
- Projectmatige zaken waaronder:
 - Transitie pensioenadministratie naar Appel;
 - Verdere inbedding van het integraal risicomanagement en rapportage, alsmede vaststelling volwassenheidsniveau;
 - Toekomstvisie van het pensioenfonds;
 - Pensioenakkoord.

4.3 Dagelijks bestuur

Per 31 december 2022 is het dagelijks bestuur als volgt samengesteld:

Naam	Functie	(her)Benoemd	Datum van aftreden
De heer P. Vlaeminck	Lid	01-01-2020	31-12-2023
De heer M. Zwijns	Lid	01-01-2021	31-12-2024

Het dagelijks bestuur wordt gevormd door de voorzitter en de secretaris van het pensioenfonds. Het dagelijks bestuur wordt ondersteund door WTW. De bevoegdheden van het dagelijks bestuur zijn vastgelegd in de statuten en in de ABTN.

De bevoegdheden van het dagelijks bestuur omvatten onder andere:

- Zorgdragen voor de dagelijkse gang van zaken bij het pensioenfonds;
- Voorbereiden van een wijziging van de pensioenreglementen, statuten, uitvoeringsovereenkomst en/of ABTN dan wel andere (juridische) documenten van het pensioenfonds;
- Periodiek contact met herverzekeraar, pensioenadministrateur en toezichthouder;
- Verzorgen van correspondentie;
- Aanleveren van de door de toezichthouder(s) gevraagde gegevens zoals het jaarwerk, kwartaalrapportages en herstelplannen;
- De monitoring van de prestaties en het risicobeheer van de pensioenadministrateur en rapportage hierover aan het bestuur.
- Voorbereiden van de te nemen bestuursbesluiten.

4.4 Beleggingsadviescommissie

Per 31 december 2022 is de beleggingsadviescommissie als volgt samengesteld:

Naam	Functie	(her)Benoemd	Datum van aftreden
De heer E. Hagen	Voorzitter	01-12-2020	30-11-2024
De heer P. Vlaeminck	Lid	01-01-2020	31-12-2023

De commissie wordt ondersteund door de heer R. van der Zee van TripleA – Risk Finance B.V. en een secretaris, de heer M. Zwijns, welke beiden geen stemrecht hebben. De beleggingsadviescommissie voert het beleggingsplan uit binnen het strategische beleggingsbeleid zoals dat door het bestuur is vastgesteld. De beleggingsadviescommissie doet onder andere voorstellen aan het bestuur. Verder draagt de beleggingsadviescommissie zorg voor de monitoring van prestaties en het risicobeheer van de partijen waaraan het vermogensbeheer is uitbesteed en de rapportering hierover aan het bestuur. Periodieke contacten met de diverse vermogensbeheerders zijn onderdeel van de taken van de beleggingsadviescommissie. De taken en verantwoordelijkheden van de beleggingsadviescommissie zijn nader uitgewerkt in het reglement beleggingsadviescommissie.

4.5 Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een algemeen oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan het recht om advies uit te brengen over een aantal aangelegenheden die zijn beschreven in de statuten en het reglement verantwoordingsorgaan. Dit betreffen de wettelijke gedefinieerde adviezen. In 2022 betreft dit aanpassingen van het klachten- en geschillen reglement, het reglement verantwoordingsorgaan, het visitatiereglement en het beloningsbeleid.

Per 31 december 2022 is het verantwoordingsorgaan als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Namens	(her)Benoemd	Datum van aftreden
De heer T. van Hoecke	Voorzitter	Gepensioneerden	01-07-2022	01-07-2026
De heer T. van Duijn	Secretaris	Actieven	01-07-2022	01-07-2026
De heer R. Meima	Lid en plaatsvervangend secretaris	Actieven	01-07-2022	01-07-2026
De heer J. Bol	Lid en plaatsvervangend voorzitter	Gepensioneerden	01-07-2022	01-07-2026
De heer J. Koekkoek	Lid	Gepensioneerden	01-07-2022	01-07-2026
De heer W. Sarneel	Lid	Gepensioneerden	01-07-2022	01-07-2026
De heer W. den Hartogh	Lid	Gepensioneerden	01-07-2022	01-07-2026

De heer X. Herman is per 1 juli 2022 afgetreden en vervangen door de heer R. Meima. De heer T. van Hoecke vertegenwoordigt per 1 juli 2022 de gepensioneerden.

4.6 Intern toezicht

Het interne toezicht wordt uitgevoerd door een visitatiecommissie. Hiervoor is een overeenkomst aangegaan met PF Support te Rotterdam. Het bestuur heeft, in samenspraak met het verantwoordingsorgaan, gekozen voor de volgende visiteurs:

Naam	Specialisatie
Mevrouw L. Rutgers	Risico management en beleggingsbeleid
De heer J. Koomans	Strategie en actuariaat
De heer E. Klijn	Risico management en governance

De visitatiecommissie heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds. Het interne toezicht betreft in zijn toezicht de naleving door het pensioenfonds van normen in de Code Pensioenfondsen. De visitatiecommissie heeft in 2022 en 2023 een algemene visitatie uitgevoerd over het boekjaar 2022, waarin onder andere is opgenomen:

- Opvolging van de aanbevelingen uit de vorige visitatie;
- Risicobeheersing, evenwichtige belangenafweging en de Code pensioenfondsen
- Overgang naar Appel
- Wijzigingen in beleggingsbeleid
- Functioneren van het bestuur

4.7 Compliance Officer

De heer P. de Koning van Trivu te Zevenbergen treedt ook over het boekjaar 2022 op als compliance officer met de bijbehorende overeengekomen werkzaamheden. Tevens treedt hij op als vertrouwenspersoon. De compliance officer heeft in de bestuursvergadering van 23 mei 2023 zijn rapport over boekjaar 2022 gepresenteerd en besproken met het bestuur. Een samenvatting hiervan, alsmede de reactie van het bestuur hierop treft u aan in bijlage 2.

4.8 Invulling van de sleutelfuncties (IORP-II)

Per 13 januari 2019 is de Europese richtlijn 2016/2341 van 14 december 2016, ook wel IORP-II genoemd, van kracht geworden. Het doel van de richtlijn is het bevorderen van de verdere ontwikkeling van de tweede pijler pensioenen in de Europese Unie. In de richtlijn zijn onder andere algemene regels opgenomen ten aanzien van:

- De governance van een pensioenfonds, zoals over risicobeheer, accounting, risico-evaluaties en verslaglegging;
- De informatieverstrekking door het pensioenfonds aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden;
- De procedure bij een grensoverschrijdende collectieve waardeoverdracht;
- Toezicht op pensioenfondsen.

Ook bevat de richtlijn regels ten aanzien van het toezicht op pensioenuitvoerders. Het pensioenfonds dient bijvoorbeeld elke drie jaar een eigen-risicobeoordeling (ERB) uit te voeren en in te dienen bij DNB. Het pensioenfonds heeft naar aanleiding van IORP-II, rekening houdend met de proportionaliteit van het pensioenfonds, de zogenaamde sleutelfuncties geïmplementeerd in de organisatie van het pensioenfonds. De sleutelfuncties betreffen de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie. IORP-II maakt een onderscheid tussen de sleutelfunctiehouder en de vervuller van de sleutelfunctie. De sleutelfunctiehouder draagt de eindverantwoordelijkheid. Het pensioenfonds heeft de sleutelfuncties, op basis van het 'three lines'-model, als volgt ingericht:

Sleutelfunctie	Sleutelfunctiehouder	Vervuller
Risicobeheer	Mevrouw R. van Ewijk (bestuurslid)	WTW IRM afdeling
Actuariel	De heer G. Koning (certificerend actuaris)	De heer G. Koning (certificerend actuaris)
Interne audit	De heer M. Vereecken (bestuurslid)	3e lijn uitbestedingspartner, eventueel audit-expert (afhankelijk van onderwerp)

De sleutelfunctiehouders zijn getoetst en goedgekeurd door DNB. De sleutelfunctiehouders rapporteren bevindingen en aanbevelingen op het gebied dat onder hun verantwoordelijkheid valt aan het bestuur en aan het intern toezicht.

4.9 Uitvoeringsorganisatie

Het pensioenfonds heeft geen medewerkers in dienst.

4.10 Externe dienstverlening

Pensioen- en uitkeringsadministratie

Op 30 maart 2022 heeft Centric PaIS bekend gemaakt dat de pensioenadministratie in 2022 over wordt genomen door Appel Pensioenuitvoering B.V. (hierna: Appel). Dit is een pensioenadministrateur die hetzelfde administratiesysteem gebruikt als Centric PaIS. Op 31 mei heeft het bestuur haar instemming aan de contractovername gegeven. Per 1 juni 2022 is de pensioen-, uitkerings- en financiële administratie en bijbehorende wettelijke communicatie daarom ondergebracht bij Appel. Hieronder valt ook de helpdesk, welke Appel verzorgt voor het pensioenfonds. Tot 1 juni 2022 heeft Centric Pais de pensioenuitvoering verzorgd. Gedurende het tweede kwartaal van 2022 heeft de transitie van Centric naar Appel plaatsgevonden.

Appel rapporteert over de dienstverlening van Appel aan het pensioenfonds via een ISAE 3402 type II (assurance) rapportage. De monitoring van de naleving van gemaakte afspraken met de belangrijkste ICT-dienstverleners van Appel worden door Appel bewaakt door middel van een servicelevel managementproces. De ISAE 3402 type II-rapportage wordt door een onafhankelijke auditor

afgegeven. De rapportage wordt jaarlijks beoordeeld door het bestuur en indien nodig met Appel inhoudelijk besproken in het operationeel overleg. De assurance door Appel bestaat over 2022 uit een ISAE 3000 type II- verklaring en een ISAE 3402 type II- verklaring. **De over 2022 ontvangen verklaringen betreffen "schone" verklaringen en geven geen aanleiding tot verdere actie(s).**

Het bestuur wordt gedurende het jaar op de hoogte gehouden van de kwaliteit van de uitvoering door middel van een SLA-rapportage en een risicorapportage, beiden op kwartaalbasis. Daarnaast heeft het dagelijks bestuur periodiek overleg met Appel om de voortgang te bespreken (op kwartaalbasis heeft dit overleg een operationeel / tactisch karakter en op jaarbasis is dit meer strategisch). Vooralsnog heeft het bestuur tot op heden frequenter operationeel overleg gehad dan gepland om de uitvoering goed te monitoren. Het afgelopen jaar hebben er zes (digitale) operationele meetings plaatsgevonden, waarvan twee met Centric en vier met Appel. Daarnaast zijn de SLA-rapportages, de financiële rapportages alsook de risicorapportages van Centric/Appel doorgesproken, naast de lopende werkzaamheden en het bespreken van toekomstige ontwikkelingen.

Secretariaat

Het pensioenfonds heeft onderstaande taken uitbesteed aan WTW:

- Voorbereiden van de bestuursagenda. Versturen van de uitnodigingen en de vergaderstukken;
- Zorgdragen voor de notulen van de bestuursvergaderingen en het bewaken van de opvolging van de actiepunten;
- Zorgdragen voor de notulen van het dagelijks bestuur alsook van de beleggingsadviescommissie;
- Voorbereiden van de jaarkalender en het monitoren van de uitvoering ervan;
- Het monitoren van het jaarwerk;
- Het beheer van de fondsdocumenten;
- Beleidsmatige ondersteuning en advisering van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur.

Herverzekeraar

- De herverzekering voor de overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's (premiëvrijstelling) is vanaf 1 januari 2020 ondergebracht bij ElipsLife. Het contract liep tot en met 31 december 2022 en is per die datum stilzwijgend verlengd voor een periode van drie jaar.

Werkgever

- De HR Service afdeling van de werkgever is verantwoordelijk voor het geven van informatie aan externe belanghebbenden. Dit omvat:
 - Het beantwoorden van vragen van (ex)-deelnemers die zich melden bij de HR-afdeling;
 - Het leveren van pensioenmutaties aan Appel.

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan diverse vermogensbeheerders. Het pensioenfonds participeert in gestructureerde beleggingsfondsen welke volgens de vastgelegde fondsvoorwaarden worden gemanaged door de vermogensbeheerders. Van alle vermogensbeheerders zijn ISAE 3402-II- of soortgelijke verklaringen ontvangen. Alle verklaringen zijn "schone" verklaringen en beoordeeld door het bestuur na voorbereiding door de beleggingsadviescommissie. Het bestuur wordt op de hoogte gehouden door middel van kwartaalrapportages, waardoor er continue monitoring plaatsvindt. De beleggingsadviescommissie wordt extern bijgestaan door een adviseur. In november 2022 zijn evaluatiegesprekken gevoerd met diverse vermogensbeheerders. Hier zijn geen grote aandachtspunten uit gekomen die opgevolgd moeten worden.

Actuaris

Triple A – Risk Finance Certification B.V. is door het bestuur aangesteld als waarmerkend actuaris. Tevens is de certificerend actuaris de sleutelfunctiehouder actuaariaat.

Accountant

KPMG Accountants N.V. is vanaf boekjaar 2017 door het bestuur aangesteld als accountant.

Adviseur

WTW is door het bestuur aangesteld als algemeen adviseur van het pensioenfonds, met uitzondering van advies met betrekking tot vermogensbeheer. Triple A - Risk Finance B.V. is door het bestuur aangesteld als adviseur vermogensbeheer.

5. Verslag van het bestuur

5.1 Hoofdpijnen

Bestuursmodel

Het pensioenfonds staat onder leiding van het bestuur, dat is samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgever en vertegenwoordigers van de werknemers en pensioengerechtigden, en bestaat uit totaal vijf bestuursleden. Mevrouw R. van Ewijk heeft op 1 januari 2023 haar bestuursfunctie en tevens sleutelfunctiehouder risicobeheer neergelegd. Het bestuur heeft in haar vergadering van 21 december 2022 besloten om ter vervanging van mevrouw R. van Ewijk mevrouw E. Vlastuin per 1 januari 2023 te benoemen.

Code pensioenfondsen

Inleiding

Op 1 januari 2014 is de Code Pensioenfondsen (hierna de Code) in werking getreden en verankerd in de pensioenwet. De Code heeft tot doel het functioneren van de besturen van pensioenfondsen te verbeteren en inzichtelijker te maken. Hierdoor wordt de transparantie op het gebied van goed pensioenfondsbestuur vergroot. De Code bestaat uit een groot aantal normen en gaat uit van het 'pas toe of leg uit'-beginsel. De normen in de Code zijn een aanvulling op wet- en regelgeving. De Code richt zich op drie functies van goed pensioenfondsbestuur, te weten besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen. Er is ruimte om af te wijken van de normen, mits de afwijking weloverwogen wordt gedaan. De diverse normen zijn verweven in het beleid van het pensioenfonds. Het bestuur toetst minimaal jaarlijks (of zoveel eerder als nodig is) in hoeverre het vastgestelde beleid in combinatie met de normen nog passend zijn. Daar waar nodig, past het pensioenfonds de invulling aan.

Pas-toe of leg-uit

Ook over boekjaar 2022 heeft het bestuur geëvalueerd in hoeverre het bestuur de Code naleeft en op welke normen het bestuur kan verbeteren. Het bestuur ziet in ieder geval een verdere professionalisering en groei binnen het bestuur, wat bijdraagt aan een daadkrachtig bestuur.

De Code wordt door het pensioenfonds, afgezien van norm 33 (diversiteit), nageleefd. Het niet naleven van norm 33 is ingegeven door het (actuele) deelnemersbestand en heeft de aandacht van het bestuur.

Rapportagenormen

De volgende normen uit de Code kunnen in dit jaarverslag op de volgende plaatsen gevonden worden.

Rapportagenormen	
Norm 5	Pagina 9 (paragraaf 4.2)
Norm 31	Pagina 16 (paragraaf 'Diversiteitsbeleid bestuur en verantwoordingsorgaan')
Norm 33	Pagina 16 (paragraaf 'Diversiteitsbeleid bestuur en verantwoordingsorgaan')
Norm 47	Pagina 17 (paragraaf 'Intern toezicht en verantwoordingsorgaan')
Norm 58	Pagina 6 (paragraaf 4-6)
Norm 62	Pagina 30 (paragraaf 'Maatschappelijk verantwoord beleggen')
Norm 64	Pagina 15, 18 en 19 (paragrafen 'Code Pensioenfondsen', 'Zelfevaluatie' en 'Gedragscode')
Norm 65	Pagina 19 (paragraaf 'Klachten en geschillenregeling')

Diversiteitsbeleid bestuur en verantwoordingsorgaan

Het pensioenfonds streeft ernaar dat het bestuur en het verantwoordingsorgaan complementair zijn samengesteld en een redelijke afspiegeling zijn van het (actuele) deelnemersbestand. Het pensioenfonds streeft zowel in het bestuur als in het verantwoordingsorgaan naar:

- een evenwichtige verdeling van vrouwen en mannen; en
- ten minste één iemand jonger dan 50 jaar

Het pensioenfonds voert een gesloten regeling uit, wat betekent dat de gemiddelde leeftijd stijgt in het pensioenfonds. Gegeven de afspiegeling van het werknemersbestand (97% is man), is een overwegend mannelijk bestuur een evenredige afspiegeling. Indien meerdere kandidaten zich melden voor een vacature, wordt eerst gekeken naar geschiktheid. Bij gelijke geschiktheid gaat de voorkeur uit naar een evenredige afspiegeling man/vrouw in het orgaan.

Daarnaast streeft het pensioenfonds ernaar dat het bestuur en het verantwoordingsorgaan complementair (in cultuur, zienswijzen en persoonlijkheden) zijn samengesteld. Het is voor het pensioenfonds van belang dat binnen het bestuur en het verantwoordingsorgaan een open cultuur heerst, waarbinnen voldoende ruimte is voor discussie en waarbinnen bestuurd kan worden ongeacht bijvoorbeeld de achterliggende geleding, geslacht of leeftijd. Bij de benoeming van bestuursleden of leden van het verantwoordingsorgaan tracht het pensioenfonds de hiervoor beschreven diversiteit en complementariteit van het bestuur en het verantwoordingsorgaan als geheel te borgen, daarbij lettend op het gedrag en de gewenste competenties van het kandidaat-bestuurslid respectievelijk kandidaat-lid van het verantwoordingsorgaan.

Integere bedrijfsvoering

Elk Nederlands pensioenfonds moet maatregelen treffen die goed pensioenfondsbestuur waarborgen. Het beleid van het pensioenfonds is gericht op een integere bedrijfsvoering. Deze verantwoordelijkheid is vastgelegd in artikel 143 van de Pensioenwet. Dit houdt onder meer in:

- het beheersen van bedrijfsprocessen en bedrijfsrisico's;
- handelen vanuit en borgen van integriteit;
- de soliditeit van het pensioenfonds, waaronder wordt verstaan:
 - het beheersen van financiële risico's; en
 - het beheersen van andere risico's die de soliditeit van het pensioenfonds kunnen aantasten;
- het beheersen van de financiële positie over de lange termijn door jaarlijks een haalbaarheidstoets uit te laten voeren.

Het pensioenfonds kent een Integraal Risico Management (IRM)-beleid, waarbinnen zowel de financiële als niet-financiële risico's worden bepaald, beoordeeld en beheerst binnen de vastgestelde risico-tolerantie.

In het kader van de integere bedrijfsvoering is in 2022 onder meer:

- het auditplan voor 2021-2024 geactualiseerd;
- aangesloten bij de overleggen bij de pensioenuitvoerder Appel (en Centric tot 1 juni 2022) om meer zicht te krijgen op de werkzaamheden en controles bij de Appel (en Centric);
- op regelmatige basis overleg geweest met de verschillende sleutelfunctiehouders, aangevuld met de compliance officer, om te inventariseren of en waar verbeteringen mogelijk zijn en om de toegevoegde waarde van 2^e en 3^e lijn voor het pensioenfonds te vergroten.

Conform het auditplan zijn in 2022 twee audits (Governance en SIRA) uitgevoerd. De audits helpen het bestuur om waar nodig procesmatige aanscherpingen te doen. Daarbij valt op te merken dat de aanbevelingen passend zijn bij de punten waar het bestuur de afgelopen jaren de professionalisering heeft ingezet.

Het pensioenfonds voert jaarlijks voor 1 juli een haalbaarheidstoets uit. Door middel van deze haalbaarheidstoets toont het pensioenfonds aan dat de verwachte pensioenen de komende zestig jaar voldoen aan de gewekte verwachtingen. Pensioenfondsen moeten aantonen dat zij ook in een slecht-weersituatie aan de verwachtingen kunnen voldoen. Het pensioenfonds heeft in 2022 een haalbaarheidstoets uitgevoerd. Hieruit blijkt dat op lange termijn zowel vanuit de feitelijke financiële positie als vanuit een evenwichtssituatie wordt voldaan aan de ondergrenzen die het bestuur heeft vastgesteld (zie paragraaf 5.4). Toetsing op het premiebeleid en herstelcapaciteit geeft aan dat dit voldoende en haalbaar is.

Intern toezicht en verantwoordingsorgaan

Het bestuur van het pensioenfonds heeft - conform de Pensioenwet en de daarin opgenomen eisen voor goed pensioenfondsbestuur - veel aandacht voor de opzet en inrichting van de organisatie, inclusief de interne beheersing. In de statuten is vastgelegd hoe het bestuur omgaat met zijn rol en invulling geeft aan begrippen als goed bestuur, verantwoording en intern toezicht.

Het pensioenfonds heeft een visitatiecommissie aangesteld (zie ook: *Intern toezicht*). De visitatiecommissie heeft van het bestuur opdracht gekregen om jaarlijks een integrale visitatie te verrichten. Op 23 mei 2023 heeft de visitatiecommissie haar rapport opgeleverd, haar verslag gepresenteerd en besproken met het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Een samenvatting hiervan, alsmede de reactie van het bestuur hierop treft u aan in bijlage 2.

Het pensioenfonds heeft een verantwoordingsorgaan (zie ook: *Verantwoordingsorgaan*). Dit orgaan beoordeelt het handelen van het bestuur conform haar wettelijke taak.

Geschiktheid

Het pensioenfonds besteedt aandacht aan de benodigde kennis, competenties en professioneel gedrag van bestuursleden, andere (mede)beleidsbepalende personen en leden van andere pensioenfondsorganen. De manier waarop dit gebeurt, is vastgelegd in de statuten, de governance nota, het geschiktheidsplan en de gedragscode. Het beleid zorgt voor het waarborgen van voldoende kennis, vaardigheden en professioneel gedrag van het bestuur opdat adequate sturing kan worden gegeven aan de processen en werkzaamheden van het pensioenfonds. Het bestuur laat zich - met het oog op specifieke deskundigheid - bijstaan door een adviserend actuaire en zo nodig door andere adviseurs.

Elk pensioenfondsbestuur moet geschikt zijn op alle zeven door DNB geformuleerde geschiktheidsgebieden. De geschiktheidseisen zijn door de pensioenkoepels meer concreet gemaakt, door deze onder te verdelen in geschiktheidsniveau A, B en E. Alle bestuursleden dienen minimaal te voldoen aan geschiktheidsniveau A. Geschiktheidsniveau B omvat een verdieping en verbreding op inhoudelijk, beleidsmatige en strategische vraagstukken. Expertniveau E behelst de kennis vanuit professionele opleiding of ervaring en gedetailleerde kennis van zaken. Het dagelijks bestuur moet gezamenlijk voldoen aan geschiktheidsniveau B. De leden van de beleggingsadviescommissie (BAC) beschikken over minimaal geschiktheidsniveau B op gebied van beleggingen, waarbij de voorzitter van de BAC over expertniveau E dient te beschikken.

Het bestuur bewaakt de geschiktheid op niveau A respectievelijk, voor zover van toepassing, niveau B en E. Verder voorziet het bestuur in permanente educatie teneinde het gewenste geschiktheidsniveau te behouden.

In 2022 heeft het bestuur één verdiepingssessie gevolgd met als onderwerp de toekomstvisie van het pensioenfonds en twee kennissessies bijgewoond over het pensioenakkoord.

Daarnaast heeft een aantal bestuurders de volgende cursussen c.q. seminars bijgewoond:

- Beleidsopties Wet Toekomst Pensioenen, Triple A;
- IT-governance, SPO;
- Kennissessie VITP - toezicht pensioenfonds in relatie/vergelijk tot anderen met toezichtstaak.

Uit de geschiktheidsmatrix blijkt dat zowel collectief (het bestuur) als individueel op alle zeven geschiktheidsgebieden aan de geschiktheidseisen wordt voldaan.

Zelfevaluatie

Het bestuur heeft in februari 2022 een zelfevaluatie uitgevoerd onder begeleiding van Edith Verhoef. Het bestuur heeft, net als in 2017, gekozen om een DISC-analyse te laten uitvoeren. Dit is een persoonlijke gedragsanalyse waarmee inzicht wordt verkregen in het werkgedrag van personen. Daarbij wordt gekeken naar de sterke eigenschappen en wat mogelijk de beperkende factoren zijn. Hieruit volgen de competenties en gedragskenmerken van een persoon. Dit geeft het bestuur vervolgens inzicht in de competenties die aanwezig zijn binnen het bestuur. DISC staat voor Direct, Interactief, Stabiliteit en Consciëntieus. Naast deze indeling wordt er ook nog een indeling gemaakt in de volgende denkstijlen: Theoreticus, Executor, Analist, Manager en Strateeg en de volgende vier drijfveren: Loyaliteit, Gelijkwaardigheid, Persoonlijke vrijheid en Rechtvaardigheid.

Zo kunnen de competenties van de bestuursleden worden weergegeven en kan op een eenvoudige wijze worden gezien welke competenties ontbreken in het bestuur. De denkstijlen geven de werk- en taakvoorkeuren van de bestuursleden weer en de drijfveren geven de intrinsieke motivatoren en verborgen waarden weer. De conclusie is dat huidige samenstelling passend en voldoende complementair is. Er is een mix van personen met brede blik versus oog voor detail en consistentie. Uit de zelfevaluatie blijkt voorts dat het bestuur zijn verantwoordelijkheid serieus neemt, en dat beheersing en kwaliteit belangrijke drivers zijn.

In 2022 is de BAC en zijn de sleutelfunctiehouders (met uitzondering van de actuariële sleutelfunctie) tevens geëvalueerd. Uit deze evaluatie blijkt onder andere dat de BAC goed functioneert, 'in control' is en zaken gestructureerd oppakt. Op deze manier voldoet de BAC aan de wensen, doelstellingen en eisen die het bestuur stelt aan de BAC, en draagt de BAC bij aan de doelstellingen van het pensioenfonds. Uit de evaluatie van de sleutelfunctiehouder Risicobeheer en de sleutelfunctiehouder Interne Audit blijkt eenzelfde lijn – ook deze voldoen aan de wensen, doelstellingen en eisen die het bestuur stelt, en dragen bij aan het behalen van de doelstellingen van het pensioenfonds.

Fraudebeheersing

In de risicoanalyse van het pensioenfonds is de fraude risicobereidheid van het pensioenfonds vastgesteld door het bestuur en er zijn beheersmaatregelen vastgelegd om de netto risico's in eigen en uitbestede processen tot aanvaardbaar laag niveau terug te brengen.

Deze beheersmaatregelen betreffen maatregelen op organisatieniveau (zoals gedragscodes, klokkenluidersregelingen), beheersingsmaatregelen op procesniveau en eventuele opvolging van aanbevelingen voor herstelacties. De effectiviteit van de maatregelen en eventuele incidenten worden regelmatig geëvalueerd door het bestuur. In geval van uitbestede processen wordt hierbij gebruik gemaakt van SLA's, externe assurance verklaringen, verklaringen met betrekking tot AVG en overleg met risicobeheer en auditafdelingen van de uitbestedingspartners. Bij het bestuur zijn geen voorvallen van fraude en/of vermoede fraude bekend en/of overtredingen van wet- en regelgeving die invloed hebben op het fonds.

Naleving wet- en regelgeving

Ontwikkelingen in wet- en regelgeving worden door het bestuur nauwgezet gevolgd. Het bestuur is niet bekend met overtredingen van de wet- en regelgeving. Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd.

Met ingang van 1 januari 2020 dient de 'Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen' van de Pensioenfederatie (hierna: "De gedragslijn") geïmplementeerd te zijn door pensioenfondsen. Onderdeel van de Gedragslijn is dat getoetst en gerapporteerd wordt in hoeverre het pensioenfonds aan de Gedragslijn voldoet en wordt verantwoording hierover afgelegd in het jaarverslag. Er is getoetst in hoeverre het pensioenfonds in 2022 de Gedragslijn heeft nageleefd. In dit kader is getoetst of de Gedragslijn is geïmplementeerd in de volgende documenten van het pensioenfonds:

- het privacy beleid;
- de privacyverklaring (website)
- de antwoorden van Appel op de namens het pensioenfonds gestelde vragen en
- het reglement klachten-en geschillenregeling.

De conclusie is getrokken dat het privacy beleid en de privacyverklaring van het pensioenfonds voldoen aan het gestelde in de Gedragslijn.

Gedragscode

De gedragscode is bekend bij alle verbonden personen, waaronder bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan en visitatiecommissie, deelnemers administrateur en andere, door het bestuur aangewezen personen. De verbonden personen verklaren jaarlijks schriftelijk aan de Compliance Officer de gedragscode na te leven. De Compliance Officer houdt toezicht op de uitvoering en effectiviteit van de gedragscode. Overtredingen van de gedragscode worden gemeld bij de Compliance Officer. In 2022 zijn geen overtredingen gemeld.

Klachten- en geschillenregeling

Het pensioenfonds heeft een klachten- en geschillenregeling. Eenieder die uit hoofde van de statuten of het pensioenreglement van het pensioenfonds, pensioenaanspraken of pensioenrechten kan ontlenen of meent te kunnen ontlenen jegens het pensioenfonds, kan zich in geval van een klacht of een geschil wenden tot het bestuur van het pensioenfonds. Indien niet volledig aan de klacht tegemoet wordt gekomen, kan het bestuur dit geschil voorleggen aan de Ombudsman Pensioenen of aan de burgerlijke rechter. De regeling bevat procedurele waarborgen die door het pensioenfonds gevolgd zullen worden ter zake van de afhandeling van de klacht of geschil. Een en ander is vastgelegd in het Klachten- en geschillenreglement. In 2022 zijn geen klachten conform de klachten- en geschillenregeling gemeld.

Incidenten- en klokkenluidersregeling

Het pensioenfonds kent een incidenten en klokkenluidersregeling die een procedure voor interne en externe meldingen van (potentiële) misstanden bevat en de afhandeling daarvan. De regeling bevat waarborgen voor de bescherming van de verbonden persoon - de klokkenluider - die te goeder trouw melding maakt van (potentiële) misstanden. In 2022 zijn er geen misstanden gemeld.

Beloning

De bestuursleden in dienst van de werkgever (de heer P. Vlaeminck en de heer M. Zwijs) ontvangen geen vergoeding voor de uitoefening van hun functie. De vergoeding voor de externe bestuursleden (mevrouw R. van Ewijk en de heer E. Hagen), het gepensioneerde bestuurslid (de heer Vereecken) en het aspirant bestuurslid (mevrouw E. Vlastuin) bedroeg in het verslagjaar in totaal € 77.000,- (2021: € 68.000,-). Het advies van de Pensioenfederatie om de bestuurdersbeloning per bestuurslid apart te tonen, wordt niet gevolgd aangezien deze vergoeding wordt betaald door de werkgever.

De leden van het verantwoordingsorgaan in dienst van de werkgever ontvangen geen vergoeding van het pensioenfonds voor het uitoefenen van hun functie. De vergoeding voor gepensioneerden in het verantwoordingsorgaan bedroeg in totaal € 3.497,- (2021: € 3.000,-). Kosten die in redelijkheid gemaakt worden (bijvoorbeeld reiskosten, kosten bijwonen seminar), worden door de werkgever vergoed.

Toezichhouders

In 2022 heeft het bestuur de volgende fondsdocumenten toegestuurd aan DNB: de ABTN, de geschiktheidsmatrix, het pensioenreglement, en de eigen risico beoordeling.

Daarnaast heeft er correspondentie plaatsgevonden met betrekking tot:

- Uitvraag niet-financiële risico's;
- Uitvraag nieuwe pensioenregeling in het kader van het pensioenakkoord;
- Melding overgang uitbesteding pensioenuitvoering van Centric naar Appel;

5.2 Uitbesteding

Het bestuur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor een beheerste en integere bedrijfsvoering (zie artikel 143 van de Pensioenwet). Om de bedrijfsvoering te kunnen beheersen, weegt het bestuur af in hoeverre het bestuur de kennis en kunde heeft voor diverse operationele werkzaamheden. Hierbij wordt een afweging gemaakt tussen kwaliteit, kwantiteit, continuïteit en kosten (risicobeheersing). De vertaling van haar missie, visie en strategie, welke terug te vinden is in de ABTN van het pensioenfonds, naar duidelijke doelstellingen in de uitvoering is hierbij van belang. Het pensioenfonds heeft de volgende doelstellingen op het gebied van de uitvoering:

- Waarborgen continuïteit;
- Constante kwaliteit van de dienstverlening;
- Duidelijke en juiste communicatie;
- Voldoen aan wet- en regelgeving;
- Waarborgen belangen, reputatie en integriteit van de deelnemers en het pensioenfonds.

Uitgangspunt voor de uitbesteding is dat het bestuur van het pensioenfonds primair verantwoordelijk is voor het uitvoeren van de pensioenovereenkomst zoals die door sociale partners is overeengekomen. Daarbij hoort ook het financieel beheer en het risicomanagement van het pensioenfonds. Door middel van samenwerking met gerenommeerde externe partijen en door gebruik te maken van hun kennis, kunde en technologie worden schaalvoordelen beoogd waardoor het pensioenfonds in staat is een kwalitatief hoogwaardige en kostenefficiënte dienstverlening te verzorgen die ondersteunend is aan de strategie van het pensioenfonds. Tevens is met de uitbesteding aan gerenommeerde externe partijen de continuïteit van de uitvoering beter gewaarborgd.

De operationele werkzaamheden waarvan het bestuur besluit deze niet in eigen beheer te willen uitvoeren, worden uitbesteed. Dit betreft:

- Pensioenbeheer;
- Deelnemersadministratie (incl. deelnemerscommunicatie, planner),
- Uitkeringsadministratie,
- Financiële administratie
- Bestuursondersteuning (incl. website, algemene communicatie);
- Sleutelfunctiehouderschap actuariële sleutelfunctie.

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsbeleid opgesteld vanuit de volgende visie:

- Het beleid moet zorgdragen voor kaders ten behoeve van sturing en beheersing van uitvoering;
- Het beleid moet bijdragen aan objectivering en transparantie;
- Het beleid moet de koppeling met risicomanagement waarborgen;
- Het beleid moet bijdragen aan het in control zijn en blijven van het bestuur.

Dit uitbestedingsbeleid is de basis voor het bestuur om de beheersing van uitbesteding gestructureerd en passend binnen de strategie en risicobereidheidsprincipes van het pensioenfonds vorm te geven en op te volgen.

5.3 Communicatiebeleid

Het pensioenfonds wil een betrouwbare en professionele uitvoerder zijn. Het pensioenfonds streeft naar transparantie en toegankelijkheid, met draagvlak bij deelnemers. Dit vraagt om correcte, duidelijke en evenwichtige communicatie die tijdig wordt verstrekt of beschikbaar wordt gesteld. De communicatie van het pensioenfonds richt zich in de eerste plaats op verwachtingsmanagement bij de deelnemers: waar kunnen zij op rekenen en welke onzekerheden kent de pensioenregeling voor hen. Het pensioenfonds zet daarbij eventgerichte communicatie in. Het pensioenfonds kent een website: www.pensioenfondsyara.nl. Hierop kunnen de deelnemers algemene informatie vinden over het pensioenfonds, de pensioenregeling en wat de deelnemer zelf moet en kan doen. Daarnaast kunnen actieve deelnemers ook inloggen op een web-based pensioenplanner om inzicht te krijgen in hun pensioengegevens, en in de pensioenresultaten van hun te maken keuzes. Uiteindelijk is het doel dat deelnemers de aangeboden informatie over hun pensioenregeling actiever gaan gebruiken om hun financiële oude dag ook zelf goed te kunnen regelen. Daarnaast investeert het pensioenfonds in de relatie tussen pensioenfonds en deelnemer door te ontzorgen en transparant te zijn over de keuzes die gemaakt worden over hun pensioen. De communicatie-inspanningen van het pensioenfonds zijn kostenefficiënt en passen bij de omvang van het pensioenfonds. Vanzelfsprekend voldoet het pensioenfonds aan de communicatie-eisen die in wet- en regelgeving en door de Autoriteit Financiële Markten worden gesteld.

Het pensioenfonds beschikt over een communicatiebeleidsplan, wat de langetermijnvisie van het pensioenfonds geeft op het te voeren communicatiebeleid en de uitvoering daarvan. De uitvoering van dit beleid wordt jaarlijks vastgelegd in een uitvoeringsplan communicatie.

In 2022 is de communicatie grotendeels uitgevoerd zoals in het uitvoeringsplan beschreven, hoewel de spreiding van de e-nieuwsbrieven uit praktische overwegingen wel verschoof. De online uitvraag naar de klanttevredenheid in combinatie met de risicobereidheid stond gepland voor oktober 2022. Door het uitstel van de WTP kon het pensioenfonds nog niet aan de slag met risicobereidheid en is, in overleg met het bestuur, de uitvraag verplaatst naar het eerste kwartaal van 2023. De uitvraag naar de klanttevredenheid van abonnees van de papieren informatie werd gehouden in december 2021. De uitslag volgde in januari 2022. De conclusie is dat er, gezien de positieve reacties, geen reden is om de informatievoorziening aan deze groep te veranderen.

Eind maart 2022 kondigde Centric aan te stoppen met pensioenuitvoering en onze pensioenuitvoering werd vervolgens overgedragen aan Appel. Door de overgang van Centric naar Appel werd begin september nogmaals een nieuwe pensioenplanner gelanceerd. De overdracht is gecommuniceerd, zowel via brieven als via onze onlinekanalen, en de overgang naar de nieuwe planner is zonder moeilijkheden verlopen.

Verder is over het pensioenstelsel minder gecommuniceerd dan is beschreven in het Uitvoeringsplan Communicatie 2022. Dit werd veroorzaakt door de vertraging van de WTP-wetgeving en – als resultaat daarvan – beperkte ontwikkelingen op dit dossier bij het pensioenfonds. In april werd in de e-nieuwsbrief aandacht besteed aan waar het bestuur stond met betrekking tot de WTP, inclusief een leerzame kennisquiz over de pensioenveranderingen. In overleg met het bestuur is besloten om de communicatie over dit thema daarna op een laag pitje te zetten. In december is in concept de communicatie-aanpak uitgewerkt rond de nieuwe keuzemogelijkheid voor het opnemen van een bedrag ineens bij pensionering.

Het abonneebestand van gepensioneerden die voor papieren communicatie kiezen, is iets gedaald naar circa 313 gepensioneerden. Bij hen viel in juli het jaarbericht en in december het nieuwsoverzicht 2022 op de mat. De e-nieuwsbrief boekte ook in 2022 weer zeer goede resultaten. Het aantal e-nieuwsbrief abonnees is in 2022 gedaald van 1.060 naar 1.039. De e-nieuwsbrief werd in 2022 beter gelezen dan vorig jaar. Het gemiddelde openingspercentage steeg in 2022 van 51% naar 62% en het gemiddelde doorklikpercentage steeg van 37% naar 49%. Deze percentages blijven zeer hoog voor een e-nieuwsbrief in de non-profitsector, waar gemiddeld slechts een openingspercentage van 30% en een doorklikpercentage van 4% worden gehaald. De website werd 9.100 keer bezocht in 2022. Dat is een daling van 16,7% ten opzichte van het aantal bezoekers in 2021 (10.923). De pensioenplanner was met 2.282 bezoekers de meest bezochte pagina van de website.

In totaal werd de pensioenplanner-pagina op onze website van januari tot en met augustus 1.315 keer bezocht. Sinds de lancering van de nieuwe pensioenplanner van Appel in september, werd de pensioenplanner-pagina op onze website 967 keer bezocht door 506 unieke bezoekers en 420 bezoekers klikten op de link naar de inlogpagina van de nieuwe Appel-pensioenplanner.

Mijnpensioenoverzicht.nl was na de planner de populairste externe link. Deze werd vanuit de pensioenfonds-website door 179 unieke bezoekers aangeklikt. Andere populaire pagina's op de website waren dit jaar 'Over ons' (met de bestuurssamenstelling, 1.199 hits), 'Downloads' (1.077 hits, 952 downloads) en het nieuwsbericht 'Volledige indexatie 2022' (890 hits). Vooral het pensioenreglement (225 keer) en recente jaarverslagen worden veel gedownload. Opvallend is dat, net als vorig jaar, het document 'Maatschappelijk verantwoord beleggen' populair was (70 keer).

5.4 Risicohouding (korte en lange termijn)

De risicohouding van het pensioenfonds is de mate waarin het pensioenfonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het pensioenfonds te realiseren en de mate waarin het pensioenfonds de beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het pensioenfonds. Dit wordt afgesproken met sociale partners en teruggekoppeld naar het verantwoordingsorgaan. De risicohouding van het pensioenfonds komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in de door het pensioenfonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets.

Het bestuur heeft in afstemming met sociale partners gekozen voor de volgende grenzen op lange termijn:

- Een gemiddeld pensioenresultaat van 90%.
- Een maximale afwijking van 20% in een slecht-weer-scenario

De risicohouding op korte termijn is gekoppeld aan de bandbreedtes rondom strategische normgewichten van de beleggingscategorieën en de economische ontwikkelingen (met name op het niveau rente). Dit resulteert in een totale bandbreedte om het vereist eigen vermogen (120,3% bij aanvang haalbaarheidstoets) per 1 januari 2015 van:

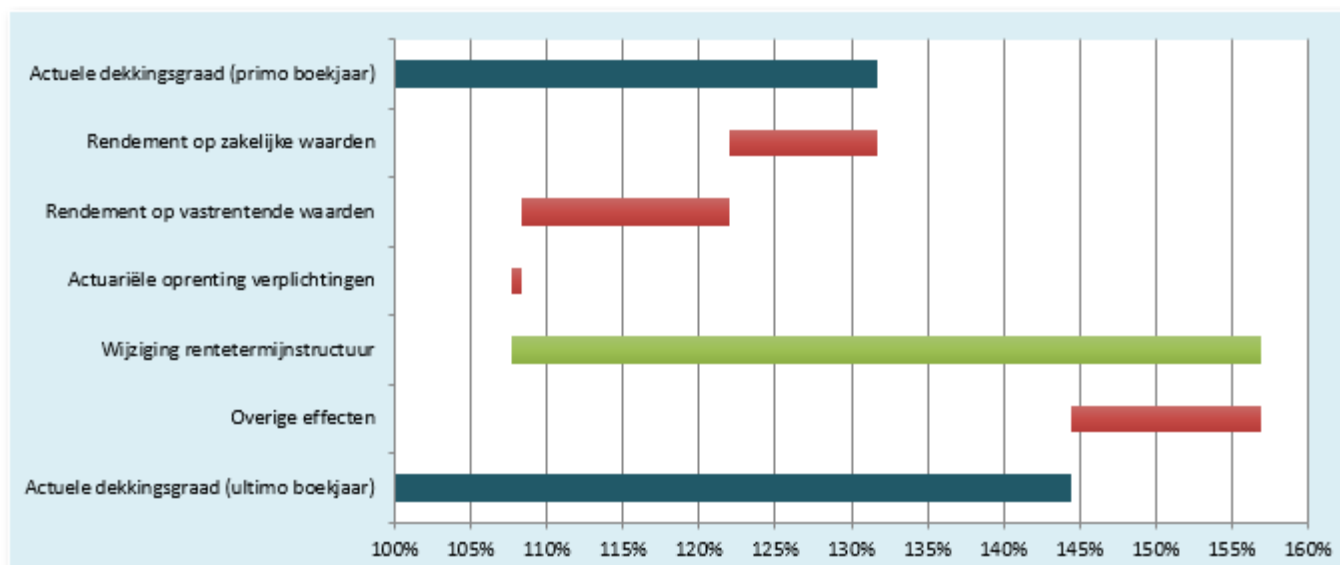
- 2,5%-punt onder het vereist eigen vermogen, oftewel een ondergrens van 117,8%;
- 3%-punt boven het vereist eigen vermogen, oftewel een bovengrens van 123,3%.

5.5 Financiële paragraaf

Samenvatting

In het boekjaar is de actuele dekkingsgraad gestegen van 131,7% naar 144,4%. Naast de goede resultaten op de beleggingsportefeuille steeg ook de rente op de verplichtingen. Zie hieronder de effecten op de actuele dekkingsgraad:

Effecten op actuele dekkingsgraad 2022



Premiebeleid

De af te dragen premie betreft de gedempte kostendekkende premie die wordt getoetst aan de (ongedempte) kostendekkende premie. Onder deze (ongedempte) kostendekkende premie wordt verstaan:

- De premie die actuariëel benodigd is in verband met de pensioenverplichtingen;
- De opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen, zoals bedoeld in artikel 132 van de Pensioenwet;
- De opslag die nodig is voor de uitvoeringskosten van het pensioenfonds;
- Het saldo van de mutaties van de voorziening Aanvullend Arbeidsongeschiktheidspensioen (AAOP) in enig jaar door nieuwe toekenningen AAOP en door reactivering (niet zijnde overlijdensgevallen).

Ingaande 2016 geldt een demping op de kostendekkende premie, behoudens het saldo van de mutaties van de voorziening AAOP, met de volgende maatregelen:

- De te gebruiken discontovoet is de uitkomst van:
 - de wettelijk toegestane maximaal gedefinieerde parameters passend bij de beleggingsmix van het pensioenfonds;
 - een afslag voor de afgesproken maatstaven voor toeslagverlening (prijsinflatie voor gewezen deelnemers, aanspraak- en pensioengerechtigden en looninflatie voor de actieve deelnemers).
 - De afslag voor toeslagverlening die in de discontovoet is verwerkt, leidt tot een opslag op de premie. In de gedempte kostendekkende premie hoeft in beginsel niet ook nog een opslag voor de instandhouding van het vereist eigen vermogen te worden meegenomen. Alleen als de opslag op de premie voor toeslagverlening lager is dan de opslag die

nodig is voor de instandhouding van het vereist eigen vermogen, dan moet de laatstgenoemde opslag worden aangehouden. De opslag op de premie voor toeslagverlening vervalt dan.

- b. De discontovoet is vastgesteld per 30 september 2020 op 1,3% en zal van toepassing zijn voor de periode 2021-2025, tenzij dwingende redenen een aanpassing vergen; De discontovoet wordt jaarlijks getoetst of deze nog toereikend is. Dit is laatst gebeurd in 2022.

Afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds kan naast de gedempte kostendekkende pensioenpremie een additionele premie worden geheven of een premiekorting worden verleend.

Indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo boekjaar lager is dan 5%-punt onder de vereiste dekkingsgraad, zal een additionele werkgeversbijdrage in rekening worden gebracht van:

- Het positieve verschil tussen 107% en de beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar voor bijstorting ten opzichte van de VPV ultimo boekjaar én
- 1/10 van het verschil tussen 5%-punt onder de vereiste dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad die minimaal op 107% wordt gesteld ingeval deze lager is.

Ultimo 2022 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 136,5% waardoor er over 2022 geen additionele werkgeversbijdrage verschuldigd is.

Indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo boekjaar hoger is dan de premiekortingsgrens, zal korting op de premie of zelfs premierestitutie worden verleend. De korting op de premie bedraagt de middelen boven de premiekortingsgrens, maar maximaal een-vijfde van de middelen boven de voor dat jaar vastgestelde bovengrens voor maximale toeslagverlening (2022: 139,4%).

Premiekorting en premierestitutie is alleen mogelijk als de voorwaardelijke toeslagen zowel met betrekking tot de voorgaande tien jaar zijn verleend, als ook in de toekomst kunnen worden verleend, met inbegrip van de inhaalindexatie uit 2000 en 2001.

Uitvoeringskosten

Het pensioenfonds vindt transparantie ten aanzien van uitbesteding belangrijk. De opslag voor de kostenvoorziening is door het bestuur het afgelopen kalenderjaar geëvalueerd. Hierbij veronderstelt het bestuur dat het pensioenfonds bij het wegvallen van de werkgever niet zelfstandig zal blijven voortbestaan, maar zal worden geliquideerd binnen een tijdsbestek van 2 jaar. Uit deze evaluatie heeft het bestuur geconcludeerd dat de opslag toereikend is en geen aanpassing behoeft.

Administratieve uitvoeringskosten

	2022 EUR 000	2021 EUR 000
Personeelskosten toe te rekenen aan het pensioenfonds	131	125
Bestuurdersbeloning	77	68
Administratiekosten *	394	374
Advieskosten **	846	945
Lidmaatschappen	12	11
Kosten van AFM en DNB	31	36
Overige kosten	71	47
Totaal uitvoeringskosten	1.562	1.606

* Van de administratiekosten ad € 394.000,- heeft een bedrag van € 63.000,- betrekking op KPMG Accountants N.V. (2021: KPMG Accountants N.V. € 61.500,-). Naast het onderzoek naar de jaarrekening en jaarstaten is er geen samenloop met andere dienstverlening door KPMG.

** In de advieskosten zijn de advieskosten van vermogensbeheer inbegrepen.

De kosten per deelnemer (actieven en gepensioneerden) kunnen als volgt worden weergegeven:

	2022	2021
In Euro's per deelnemer	925	930

Vermogensbeheerkosten

De vermogensbeheerkosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Vermogens- beheerkosten EUR 000 2022	Vermogens- beheerkosten EUR 000 2021	Transactie- kosten EUR 000 2022	Transactie- kosten EUR 000 2021
Beheerkosten	1.639	1.793	0	0
Transactiekosten	0	0	-211	-71
Bewaarloon	0	0	0	0
Kosten opgenomen in de jaarrekening	1.639	1.793	- 211	-71
In % van het beheerd vermogen	0,26%	0,27%	-0,03%	-0,01%

De negatieve transactiekosten in 2021 en 2022 houden verband met het toepassen van swing pricing binnen de fondsen die beheerd worden door Kempen Capital Management N.V.

Herverzekeringsovereenkomst

Vanaf 1 januari 2020 is een herverzekeringsovereenkomst voor een periode van drie jaar afgesloten met ElipsLife voor de navolgende herverzekeringen:

Overlijdensrisico:

- Hierbij hanteert het pensioenfonds voor het overlijdensrisico een eigen behoud van € 100.000,- op het risicokapitaal per actieve deelnemer;
- De herverzekering van het overlijdensrisico is inclusief winstdeling in poolverband.

Arbeidsongeschiktheidsrisico (premiëvrijstelling bij arbeidsongeschiktheid):

- Hierbij hanteert het pensioenfonds voor het arbeidsongeschiktheidsrisico een eigen behoud van € 100.000,- op het risicokapitaal per actieve deelnemer.

De poolwinstdeling bestaat uit éénjarige winstaanden gedurende het contract. Dat betekent dat na elk jaar een eventuele winstuitkering wordt gedaan. De poolwinstdeling geldt alleen over het overlijdensrisico. Het winstaandeel bedraagt 80% van het winstsaldo. Het winstsaldo wordt bepaald als 80% van de bruto premie minus de geclaimde schades. Hierbij wordt de uitkering per deelnemer voor maximaal € 1.000.000,- meegenomen. Verliessaldo's worden niet overgedragen naar volgende jaren. De poolwinst ligt

naar verwachting tussen de 15% en 30%. In de pool worden de risico's gedeeld met de in Nederland en België gevestigde fondsen en ondernemingen.

Na de initiële periode van drie jaar is het contract per 1 januari 2023 stilzwijgend voor een periode van drie jaar verlengd.

5.6 Financiële positie en herstelplan (nFTK)

Sinds eind 2021 is het pensioenfonds uit herstel en is er geen herstelplan meer van toepassing.

Beleidsdekkingsgraad

Onder het FTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Hierbij wordt in de berekening de eventuele bijstorting van de werkgever per ultimo kalenderjaar meegenomen. Per 31 december 2022 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 136,5%.

In onderstaande tabel is de toestand van de beleidsdekkingsgraad ultimo 2022 weergegeven:

Feitelijke (actuele) dekkingsgraad per	
Januari 2022	124,5%
Februari 2022	126,8%
Maart 2022	132,7%
April 2022	136,1%
Mei 2022	138,4%
Juni 2022	136,1%
Juli 2022	134,3%
Augustus 2022	140,6%
September 2022	140,0%
Oktober 2022	143,2%
November 2022	141,0%
December 2022	144,4%
Beleidsdekkingsgraad (gemiddelde)	136,5%

Minimaal vereist eigen vermogen

De Pensioenwet bepaalt dat fondsen dienen te beschikken over een minimaal vereist eigen vermogen. Het minimaal vereist eigen vermogen is bedoeld voor algemene risico's. Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt per 31 december 2022 105%.

Vereist eigen vermogen

Het Vereist Eigen Vermogen (VEV) is gedefinieerd als het eigen vermogen waarbij met 97,5% zekerheid het pensioenfonds over een periode van één jaar tenminste over waarden beschikt ter hoogte van de voorziening pensioenverplichting (VPV).

Het vereist eigen vermogen aan het eind van het boekjaar is als volgt samengesteld:

Risico-categorie	Strategisch EUR 000	Strategisch	Feitelijk EUR 000	Feitelijk
S1 Renterisico	24.536	6,3%	21.614	5,5%
S2 Zakelijke waarden	55.994	14,3%	55.493	14,2%
S3 Valutarisico	12.091	3,1%	11.618	3,0%
S5 Kredietrisico	24.567	6,3%	24.545	6,3%
S6 Verzekeringstechnisch risico	10.999	2,8%	10.999	2,8%
S10 Actief beheer risico	1.769	0,5%	1.507	0,4%
Diversificatie (correlatie-effect)	-42.961	-11,0%	-41.198	-10,5%
Totaal vereist eigen vermogen	86.995	22,3%	84.577	21,6%

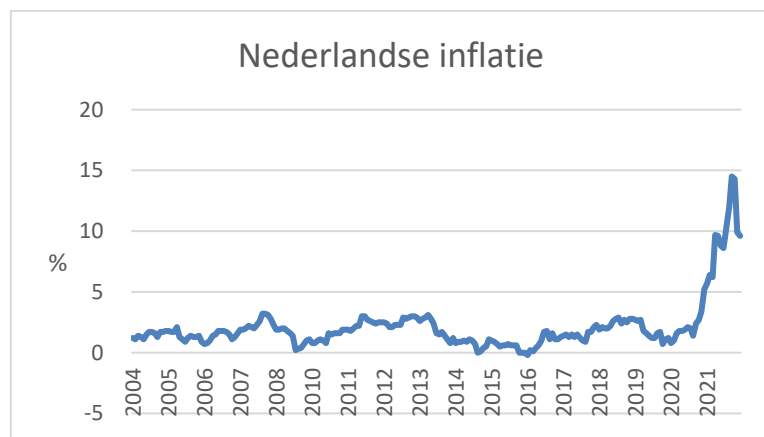
Het pensioenfonds maakt gebruik van het standaardmodel van DNB. Het standaardmodel van DNB is uitgewerkt in de Regeling Pensioenwet, alsmede verder toegelicht in het Open Boek van DNB.

Voor de toetsing van de financiële positie wordt het VEV ultimo 2022 vastgesteld op het VEV volgens de strategische beleggingsmix.

5.7 Beleggingsparagraaf

Ontwikkelingen financiële markten

Het jaar 2022 stond in het teken van geopolitieke spanningen, hoge inflatie en stijgende rente. Als gevolg van heropening van economieën na de coronaperiode liep de inflatie in het begin van het jaar op. De inval van Rusland in Oekraïne op 24 februari leidde tot wereldwijde sancties tegen Rusland, met een enorme stijging in grondstofprijzen en energiekosten tot gevolg. We kregen, na een lange periode van juist relatief lage inflatie in de afgelopen, nu ineens te maken met de hoogste inflatie sinds de jaren 70. Door de hoge inflatie kwam in 2022 een abrupt einde aan de jarenlange terughoudendheid van de beleidsmakers bij het verkrappen van het monetaire beleid. De Federal Reserve verhoogde stapsgewijs de beleidsrente van 0% naar 4,5%. De Europese Centrale Bank (ECB) verhoogde de beleidsrente in vier stappen van -0,5% naar 2,0%. In navolging hierop liep de Duitse 10-jaarsrente op van -0,18% naar 2,57% en de 30-jaarseuroswaprente steeg naar 2,53%.



Bron: Refinitiv Datastream

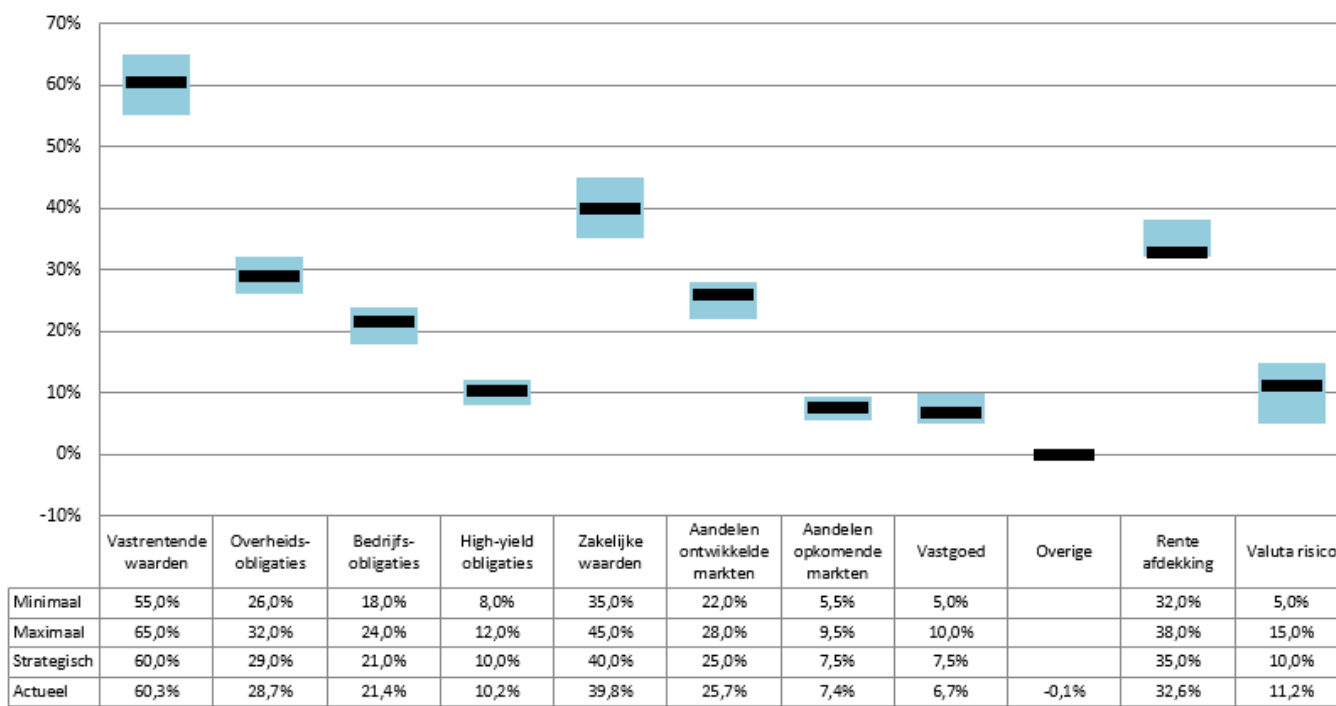
De oorlog tussen Rusland en Oekraïne zorgde voor veel geopolitieke onzekerheid, met onrust op de financiële markten als gevolg. Door de rentestijging en zorgen over een recessie lieten bijna alle beleggingen negatieve rendementen zien. Aandelen daalden fors in waarde, met uitzondering van bedrijven die profiteerden van de gestegen grondstofprijzen. Ook de meer veilig geachte obligaties

werden hard geraakt door de grote rentestijgingen. Bedrijfsobligaties werden dubbel geraakt, doordat naast de rentestijging ook de creditspreads (de vergoeding voor kredietrisico) opliepen. Niet-beursgenoteerd vastgoed, waarin het effect van o.a. de oplopende rente later in het jaar ook zichtbaar werd, had als enige beleggingscategorie, over het hele jaar bezien, een positief rendement. De euro daalde ten opzichte van de Amerikaanse dollar (van 1,14 naar 1,07).

Portefeuille invulling

Het pensioenfonds belegt in diverse beleggingscategorieën waarbij het beheer is uitbesteed aan externe vermogensbeheerders. In onderstaande tabel is een overzicht van de beleggingscategorieën opgenomen waarin het pensioenfonds belegt, met bijbehorend gewicht in de portefeuille.

Overzicht actuele versus strategische asset verdeling per 31-12-2022



Beleggingsresultaat 2022

De verdeling van de beleggingsmix, alsmede de behaalde resultaten zijn opgenomen in het volgende overzicht:

Portefeuille 2022	ISIN	Rendement 2022	Benchmark 2022	Gehanteerde Benchmark
Obligaties				
Columbia Threadneedle Investments				
(voorheen BMO) LDI maatwerkfonds	LU1128930911	-20,98%	-20,96%	Verplichtingen van het pensioenfonds
Pimco				
Global High Yield Bond Fund	IE00B2R34Y72	-12,28%	-12,25%	BOFA ML BB-B Developed Markets HY Constrained Index
Van Lanschot Kempen Investment Management N.V.				
(Lux) Euro Credit Fund I	LU0630255346	-13,57%	-14,17%	iBoxx Euro Corporate Index
Aandelen				
Vanguard				
World SRI fund	IE00BDZYM13	-17,98%	-17,20%	FTSE Developed Index Hedged
Emerging Market Stock Index Fund	IE0031786142	-15,12%	-14,85%	MSCI EM Daily Net TR EUR
Vastgoed				
Van Lanschot Kempen Investment Management N.V.				
European Property Fund	LU2490700924	-33,85%	-36,40%	FTSE EPRA/NAREIT Developed Euro Index
Altera				
Altera Winkels portefeuille		9,08%	4,00%	IPD Netherlands Retail
Altera Woningen portefeuille		0,94%	1,60%	IPD Netherlands Residential
Totaal		-17,72%	-17,33%	

Het gezamenlijk rendement van de vermogensbeheerders komt over 2022 uit op -17,72%, ten opzichte van een rendement van -17,33% van de totale benchmark. Dit is een negatief verschil (underperformance) van 0,39%.

Terugblik op beleggingsbeleid 2022

Het pensioenfonds voert een beleid met als doelstelling om de toevertrouwde middelen zo goed mogelijk te beleggen. Hierbij spelen veiligheid, kwaliteit en risicodiversificatie een belangrijke rol. Het beleggingsbeleid is gebaseerd op een Asset Liability Management (ALM) studie waarin onderzoek is gedaan naar de optimale afstemming van de beleggingen ten opzichte van de lange termijn pensioenverplichtingen. De laatste ALM-studie is in 2021 uitgevoerd. Die heeft niet geleid tot wijzigingen in het strategisch beleggingsbeleid, dat derhalve in 2022 is voortgezet.

Omdat het renterisico op basis van het strategisch beleggingsbeleid maar deels is afgedekt, zorgde de stijgende rente enerzijds voor een oplopende dekkingsgraad en anderzijds voor een toename van het vereist eigen vermogen vanwege de daarvoor geldende rekenregels (S'jes formule). Het pensioenfonds heeft naar aanleiding daarvan onderzocht hoe het risicoprofiel van de beleggingen teruggebracht kan worden (derisking), zodat wanneer de wens of noodzaak tot derisking zich voordoet, er snel gehandeld kan worden. Eind 2022 is in de aanloop naar het beleggingsplan 2023 een risicobudgetteringsstudie uitgevoerd om te beoordelen of er binnen het

strategisch beleggingsbeleid nog een verbetering van het rendements-risicoprofiel mogelijk was. Er is geconcludeerd dat de huidige verdeling over de beleggingscategorieën voldoet en het beleggingsbeleid is derhalve niet gewijzigd.

Voorts is in 2022 veel aandacht besteed aan maatschappelijk verantwoord beleggen (zie hierna).

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Beleid

Het pensioenfonds hecht veel waarde aan mensenrechten, milieu en duurzaamheid en belegt daarom het vermogen op een maatschappelijk verantwoorde manier.

De activiteiten van het pensioenfonds op het gebied van duurzaamheid en behoorlijk bestuur vormen voor het pensioenfonds geen doel op zichzelf, maar zijn randvoorwaardelijk. Uitvoering van het beleid van het pensioenfonds op deze gebieden wordt steeds getoetst aan zijn primaire verantwoordelijkheid om een optimaal rendement te genereren in het belang van de belanghebbenden bij het pensioenfonds. Binnen de restricties van deze financiële doelstelling streeft het pensioenfonds naar het behalen van een maatschappelijk rendement (duurzaamheid).

In 2021 heeft een evaluatie van het ESG-beleid plaatsgevonden. Daartoe is toen een peiling gedaan onder deelnemers. Een ruime meerderheid van 80% vindt het belangrijk dat het pensioenfonds maatschappelijk verantwoord belegt. Er is geen voorkeur uitgesproken voor een specifiek thema. Tot slot vindt men dat maatschappelijk verantwoord beleggen niet ten koste mag, respectievelijk hoeft te gaan, van het rendement. De uitkomsten van de peiling steunen daarmee het huidige beleid. Ze vormen ook een extra stimulans voor het pensioenfonds om een beter beeld te gaan verkrijgen van de impact van zijn beleggingen op de wereld, en te bezien of er zonder verlies van rendement beleggingen te vinden zijn met een hogere ESG score dan nu het geval is. Hier heeft het pensioenfonds in 2022 invulling aan gegeven. Er is een integrale ESG rapportage ontwikkeld die aangeeft hoe de beleggingsportefeuille scoort op het gebied van ESG op basis van metingen van een onafhankelijke derde partij. Ook geeft de rapportage inzicht in hoe de beleggingsfondsen waar Yara in belegt scoren op het vlak van ESG versus andere beleggingsfondsen in dezelfde beleggingscategorie.

De rapportage bevestigt dat de huidige invulling van de beleggingsportefeuille in lijn is met het beleid van het pensioenfonds. Tegelijkertijd heeft het pensioenfonds de rapportage als aanknopingspunt gebruikt om per beleggingscategorie te beoordelen of verbetering van de ESG-score mogelijk is, zonder afbreuk te doen aan de financiële doelstelling. Het pensioenfonds heeft geconcludeerd dat in enkele gevallen verbetering van de ESG-score weliswaar mogelijk zou zijn, maar dat dit de komende jaren tot een lager netto rendement zou leiden. Er zijn derhalve geen wijzigingen in de beleggingsportefeuille doorgevoerd. De integrale ESG rapportage maakt het voorts mogelijk om ontwikkelingen van jaar tot jaar te monitoren en te zijner tijd op basis van de verkregen inzichten het ESG beleid te herijken.

De uitgangspunten voor ESG binnen het beleggingsbeleid zijn als volgt gedefinieerd:

1. De primaire doelstelling van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is het behalen van een financieel rendement in lijn met de ambitie. Daarnaast wil het pensioenfonds een goed maatschappelijk rendement behalen, daar waar mogelijk.
2. Het pensioenfonds heeft de visie dat bedrijven met een goede ESG score, beter kunnen renderen dan bedrijven die minder scoren. Dus wil het pensioenfonds – voor zover mogelijk – investeren in beleggingen met een goede ESG-score. Hierbij wil het pensioenfonds zoveel mogelijk vast houden aan het beleggen in lijn met een index (“passieve benadering van de beleggingen”).
3. Indien een potentieel goede (financieel gezien) investering een slechte ESG-score heeft dan zal het pensioenfonds op zoek gaan naar een alternatief met een betere ESG score
4. Yara International ASA heeft “geen honger” als ESG thema aangeduid. Het pensioenfonds geeft initieel de voorkeur aan een brede ESG-benadering in plaats van de selectie van één of meerdere specifieke thema's. Mogelijk dat op termijn een meer thematische aanpak zal worden gekozen.

5. Het pensioenfonds vindt het belangrijk dat haar vermogensbeheerders de dialoog aangaan met onderliggende bedrijven, om ze te laten bewegen. Dit is een kans om een maatschappelijke bijdrage te leveren en dus heeft het pensioenfonds de voorkeur voor relaties die hier op een goede manier invulling aan kunnen geven.
6. Het pensioenfonds voert een uitsluitingenbeleid, waarbij wordt aangesloten bij de uitsluitingen zoals omschreven in de United Nations Global Compact principles. Dit geeft de minimum voorwaarden (vanuit het Convenant) waar bedrijven aan moeten voldoen om als investering te worden gezien. Het pensioenfonds wil geen additionele specifieke sectoren en/of bedrijven uitsluiten. Daarnaast geldt specifiek voor vastgoed dat hier enkel investeringen plaatsvinden in lijn met GRESB (ESG benchmark).

Uitvoering

Het pensioenfonds belegt uitsluitend in beleggingsfondsen. Het pensioenfonds selecteert deze beleggingsfondsen weliswaar zelf, maar kan het ESG-beleid van die beleggingsfondsen niet zelf bepalen, en is bovendien afhankelijk van het aanbod, binnen de randvoorwaarde dat het financiële rendement voor het pensioenfonds leidend is.

In de beleggingsportefeuille is sprake van uitsluitingen, engagement, ESG-integratie en impact beleggingen.

Binnen het wereldwijde aandelenfonds van Vanguard worden bedrijven uitgesloten op basis van de UN Global Compact principles, daarnaast ook producenten van controversiële wapens en tabaksproducten.

Binnen zowel het bedrijfsobligatiefonds als het vastgoedaandelenfonds van Kempen Capital Management N.V. gelden vergelijkbare uitsluitingen, daarnaast worden ook bedrijven die zich toeleggen op kolen en teerzand uitgesloten. In beide fondsen vindt dialoog (engagement) plaats met ondernemingen om ze te bewegen verdere stappen te zetten op het gebied van ESG. Het betreft actief beheerde fondsen, waarin bij de beleggingsbeslissingen ook rekening wordt gehouden met ESG aspecten (ESG-integratie). Het high yield fonds van Pimco beperkt de uitsluitingen tot de wettelijke sanctielijst. Het betreft een actief beheerd fonds waarbij ESG aspecten worden meegewogen in de beleggingskeuzes.

De twee niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen van Altera zetten zich in voor verduurzaming van het vastgoed en doen mee aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Eén de aspecten daarbij is in hoeverre het vastgoed voldoet aan de moderne duurzaamheidseisen. In 2022 heeft het woningfonds van Altera voor het 3e jaar op rij de hoogste GRESB-score in zijn sector wereldwijd behaald. Ook het winkelfonds scoorde hoog, met 95 van de 100 punten, en is daarmee tweede in zijn sector wereldwijd. Het staatsobligatiefonds bij CTI tot slot bevat een minimale allocatie van 10% naar impact beleggingen, in het bijzonder betreft dit obligaties die expliciet geormerkt zijn voor het bereiken van ESG-doelen zoals duurzame energie. Eind 2022 was de allocatie hiernaar ruim 13%.

Klimaatrisico's

In de ALM-studie die begin 2021 is afgerond is expliciet stilgestaan bij een aantal economische scenario's die rekening houden met klimaatrisico's. Deze scenario's zijn meegewogen bij het herijken van het strategisch beleggingsbeleid.

Op kwartaalbasis heeft het pensioenfonds via een rapportage inzicht in de gevolgen voor de financiële positie van een scenario van versnelde energietransitie.

In de nieuw ontwikkelde integrale ESG rapportage wordt inzicht gegeven in de CO2-emissies die geassocieerd kunnen worden met de beleggingen van het pensioenfonds.

SFDR

In 2021 is de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) van kracht geworden. De SFDR bevat regelgeving voor financiële instellingen (waaronder pensioenfondsen) voor het verschaffen van informatie omtrent het duurzaamheidsbeleid en de uitvoering hiervan. De implementatie van de SFDR bestaat uit twee levels.

Per 10 maart 2021 diende het pensioenfonds te voldoen aan level 1 van de SFDR. Level 1 bevat regelgeving over de wijze waarop duurzaamheidsfactoren zijn meegenomen in het beleid en voor de wijze van rapportage over de ongunstigste effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Het pensioenfonds voldoet aan deze vereisten.

Het pensioenfonds heeft eerder gekozen voor de opt-out voor de rapportage van ongunstige effecten van beleggingen. De reden voor de opt-out was dat de wet- en regelgeving nog niet volledig was en (mede daarom) juiste en betrouwbare gegevens voor rapportage nog niet beschikbaar waren. Nu wet- en regelgeving officieel zijn vastgesteld, zal het pensioenfonds in 2023 deze keuze heroverwegen.

Per 1 januari 2023 dienen financiële instellingen ook te voldoen aan level 2 van de SFDR. Level 2 bevat onder meer de eis om de classificatie van beleggingen naar duurzaamheid toe te lichten in het jaarverslag.

Vooruitblik 2023

In 2023 zal het pensioenfonds in het licht van de sterk gestegen dekkingsgraad verder onderzoek doen naar mogelijkheden en consequenties van het verlagen van het risicoprofiel van het strategisch beleggingsbeleid.

5.8 Pensioenparagraaf

Karakterisering pensioenregeling

Algemeen

Alle werknemers die voor 1 augustus 2014 in dienst waren van de werkgever en die de leeftijd van 21 jaar hebben bereikt zijn als deelnemer in de pensioenregeling opgenomen. Voor alle deelnemers wordt een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een wezenpensioen verzekerd.

- Vaststelling van het pensioen vindt plaats volgens het zogenaamde "middelloonsysteem". De pensioenleeftijd is 68 jaar met de mogelijkheid tot vervroegde pensionering vanaf 60 jaar.
- Het opbouwpercentage van de middelloonregeling is 1,875% tot een salarisgrens van € 114.866,- per jaar in 2022.
- De franchise bedraagt € 14.802,- per jaar in 2022.

Toeslagbeleid

Het pensioenfonds probeert de pensioenaanspraken van de actieve deelnemers te verhogen met maximaal de ontwikkeling van het cao-loonindexcijfer van Yara Sluiskil B.V. en Yara Vlaardingen B.V. Het pensioenfonds probeert de pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en ex-partners en de pensioenrechten te verhogen met maximaal het consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen oktober - oktober.

Het bestuur beslist elk jaar opnieuw of de pensioenaanspraken en pensioenrechten omhoog gaan met het cao-loonindexcijfer van Yara Sluiskil B.V. en Yara Vlaardingen B.V. of de consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen. Of het bestuur toeslag kan verlenen hangt af van de financiële positie van het pensioenfonds. De financiële positie van het pensioenfonds moet goed genoeg zijn om toeslag te kunnen en mogen verlenen. We meten die financiële positie met onze beleidsdekkingsgraad. Het besluit van het bestuur hangt ook af van wetten en regels van de overheid.

De toekenning van de toeslagverlening is voorwaardelijk; er is geen recht op deze aanpassing. Er zal alleen toeslagverlening plaats kunnen vinden, voor zover dit toekomstbestendig is. Dat wil zeggen dat de financiële positie van het pensioenfonds zodanig is dat het te verlenen toeslagpercentage ook naar verwachting in de toekomst uitgekeerd zal kunnen worden.

Het ingegane arbeidsongeschiktheidspensioen wordt jaarlijks per 1 april onvoorwaardelijk geïndexeerd o.b.v. de Yara Sluiskil CAO-loonindex.

Afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar, wordt er gekeken in hoeverre er ruimte is voor de voorwaardelijke indexatie. Hierbij hanteert het bestuur het volgende beleid:

Beleidsdekkingsgraad	Toeslagverlening
Lager dan 110%	Nihil
Tussen 110% en bovengrens	Toeslagverlening naar rato
Boven bovengrens	Volledige toeslagverlening + eventueel inhaaltoeslagen

Ultimo 2021 bevond de beleidsdekkingsgraad zich op 125,1%. Als gevolg hiervan heeft het bestuur in haar vergadering van 20 april 2022 besloten om, met terugwerkende kracht 1 januari 2022, de volgende (volledige) indexatie te verlenen:

Aan actieve deelnemers:	2,60%
Aan gewezen deelnemers, partners en pensioengerechtigden:	3,42%

Overzicht niet-verleende indexaties 2000-2022:

Jaar van toeslagverlening	Actieven		Gewezen deelnemers, partners en pensioengerechtigden	
	Per jaar	Cumulatief	Per jaar	Cumulatief
2000	0,00%	0,00%	1,14%	1,14%
2001	0,00%	0,00%	4,05%	5,24%
2013	1,03%	1,03%	1,31%	6,61%
2014	0,00%	1,03%	0,00%	6,61%
2015	1,71%	2,76%	0,72%	7,38%
2016	2,00%	4,81%	0,63%	8,06%
2017	1,50%	6,38%	0,42%	8,51%
2018	0,73%	7,16%	0,48%	9,03%
2019	1,03%	8,27%	0,79%	9,89%
2020	2,75%	11,24%	2,72%	12,88%
2021	2,60%	14,13%	1,22%	14,26%
2022	0,00%	14,13%	0,00%	14,26%

De niet-verleende indexatie over 2000 en 2001 is enkel van toepassing voor gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen partners die destijds onder pensioenregeling 1A vielen. De niet-verleende indexatie over 2000 en 2001 verjaren niet. Andere niet-verleende indexaties verjaren na 10 jaar.

5.9 Actuariële Paragraaf

Technische analyse 2022	EUR 000
Wijziging rentetermijnstructuur	144.139
Benodigde intrest risico fonds	2.633
Directe beleggingsopbrengsten	2.972
Indirecte beleggingsopbrengsten	-125.110
Kosten vermogensbeheer	-1.430
Resultaat op beleggingsopbrengsten	23.204
Pensioenopbouw/-premie risico fonds	-11.166
Ontvangen bijdragen (regulier)	9.671
Risico herverzekering	-287
Risico koopsom overlijden	-46
Risico koopsom arbeidsongeschiktheid	-80
Resultaat op premies	-1.908
Resultaat op waardeoverdrachten	11
Resultaat op kosten	487
Resultaat op uitkeringen	31
Resultaat op langlevenrisico	3.130
Resultaat op kortleven	-1.788
Resultaat herverzekering	45
Resultaat op sterfte	1.387
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-791
Actuarieel resultaat op mutaties	-29
Resultaat op toeslagverlening	-16.153
Wijziging technische grondslagen	-1.193
Andere oorzaken	181
Totaal	5.227

Premiespecificatie 2022:

	Feitelijke premie	Kostendekkende premie	Gedempte kostendekkende premie
	EUR 000	EUR 000	EUR 000
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	5.841	11.579	5.841
Solvabiliteitsopslag	1.227	2.432	1.227
Opslag voorwaardelijke opbouw	2.603	0	2.603
Totaal premiebijdragen	9.671	14.011	9.671

5.10 Financiële risico(beheersing)

Bij het bepalen van het beleid en het nemen van belangrijke besluiten maakt het bestuur een afweging tussen risico(beheersing), rendement en kosten.

Daarbij heeft het bestuur grenzen (risicobereidheid) gedefinieerd aan de omvang van de risico's. Het beleggingsbeleid alsook de monitoringstools zijn vastgelegd in de ABTN van het pensioenfonds.

Risico	Risicogrens	Per 31 december 2022
S1 Renterisico	Renteafdekking van 35% met een bandbreedte van +/- 3%.	Feitelijke afdekking van 32,6% d.m.v. langlopende vastrentende stukken.
S2 Zakelijke waarden	Strategische beleggingsmix en gedefinieerde bandbreedtes.	Portefeuille ligt binnen vastgestelde bandbreedtes. Door middel van maandelijks monitoring vindt tijdige bijstelling (rebalancing) plaats.
S3 Valutarisico	Afdekking van minimaal 85% van de beleggingsportefeuille, met een streefniveau van 90%.	11,2% van de totale beleggingsportefeuille is niet afgedekt. Hiermee bevindt de afdekking van het valutarisico zich binnen de vastgestelde bandbreedtes. Het valutarisico betreft met name risico met betrekking tot de Britse Pond, de Japanse Yen en de Taiwanese Dollar.
S4 Grondstoffenrisico	Geen grondstoffenrisico	Geen participatie.
S5 kredietrisico	Tegenpartijen zijn gerenommeerde partijen. Niet uitlenen van stukken (security lending), tenzij voldoende afdekking.	Het tegenpartijrisico wordt periodiek gemonitord en banktegoeden minimaal aangehouden.
S6 Verzekeringstechnisch risico	Toepassing actuele informatie over overlevingskansen, geen risico's uit hoofde van arbeidsongeschiktheid, kort leven	Wordt gebruik gemaakt van meest recente AG-prognosetafel (Prognosetafel AG2022, met correcties voor ervaringssterfte (Towers Watson Ervaringssterftemodel 2022 Individueel). Overlijdensrisico en arbeidsongeschiktheidsrisico is verzekerd.
S7 Liquiditeitsrisico	Geen liquiditeitsrisico	De liquiditeitsontwikkeling is zodanig dat het pensioenfonds geen liquiditeitsrisico loopt.
S8 Concentratierisico	Geen concentratierisico	Volgende spreiding in de aard en kenmerken van beleggingen en/of tegenpartijen.
S9 operationeel risico	Geen operationeel risico	Contracten en service level agreements met uitvoerder en vermogensbeheerder ingericht.
S10 Actief beheer risico	Het risicoscenario voor actief beheer risico in het standaardmodel is voornamelijk op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing	Het bestuur monitort op kwartaalbasis middels een Performance & Risk Evaluation Report het actief beheer risico. Met behulp van de 3-jaarlijkse ALM-studie wordt risico en impact inzichtelijk gemaakt. Het actief beheer risico is beperkt tot de portefeuille beursgenoteerd vastgoed beheerd door Kempen Capital Management N.V.

Crisisplanning

Het bestuur van het pensioenfonds heeft een financieel crisisplan opgesteld. Dit financieel crisisplan is een beschrijving van maatregelen die het pensioenfonds kan inzetten, indien de beleidsdekkingsgraad zich (bijna) bevindt op kritische waarden. Het financieel crisisplan maakt deel uit van de beschrijving van de beheerste en integere bedrijfsvoering in de zin van artikel 143 van de Pensioenwet. Dit financieel crisisplan is onderdeel van de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN).

Het pensioenfonds acht het van groot belang om te voorkomen dat het in een crisissituatie terecht komt. Samengevat hanteert het pensioenfonds de volgende maatregelen:

- Een beleggingsbeleid volgens het prudent-person beginsel dat past bij een acceptabele kans op dekkingstekort. Ten minste eens in de drie jaar onderzoekt het pensioenfonds door middel van een ALM-studie of het financiële beleid van het pensioenfonds nog voldoende robuust is om haar doelstelling met voldoende zekerheid te kunnen nakomen;
- Zorgvuldige monitoring van financiële positie en risico's;
- Het pro-actief informeren van de werkgever en Yara International ASA over de financiële positie van het pensioenfonds;
- Het pensioenfonds stelt in overleg met sociale partners de risicohouding op. Deze risicohouding is de basis voor de jaarlijkse haalbaarheidstoets;
- Er worden geen toeslagen verleend indien er sprake is van een beleidsdekkingsgraad op jaareinde die onder de toeslagdrempel van 110% ligt (gemeten op een beleidsdekkingsgraad vóór bijstorting van de werkgever). Er wordt geen of een beperkte toeslag verleend indien er sprake is van een beleidsdekkingsgraad op jaareinde die weliswaar boven de toeslagdrempel ligt, maar onder de bovengrens voor het toeslagbeleid (in de ABTN is een meer uitgebreide beschrijving van het toeslagbeleid opgenomen);
- Er vindt een additionele bijdrage van de werkgever plaats als – op basis van de beleidsdekkingsgraad - de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op jaareinde lager is dan 5 %-punt onder de vereiste dekkingsgraad. Door deze bijstorting zal er nooit gedurende lange tijd sprake zijn van een dekkingstekort, waardoor aanspraken gekort zouden moeten worden. In bijzondere situaties kan het bestuur besluiten tot aanpassing (of tijdelijke afwijking) van het beleggingsbeleid.

5.11 Toekomstparagraaf

Pensioenakkoord

De inwerkingtredingsdatum van de Wet Toekomst Pensioenen is op het moment van schrijven vastgesteld op 1 juli 2023. Dit betekent dat een salaris-diensttijd regeling uiterlijk 1 januari 2027 omgezet wordt naar een pensioenregeling onder het nieuwe pensioenstelsel.

Het bestuur is in 2022 gestart om een toekomstvisie te bepalen. Hierbij heeft het bestuur ook contact met sociale partners. Doel is om in 2023 met elkaar te komen tot een richting voor de toekomst.

ESG-beleid

In 2021 heeft het bestuur haar kennis op het gebied van ESG vergroot, de huidige beleggingsportefeuille beoordeeld op mate van ESG en een enquête gedaan onder de deelnemers van de bereidheid rondom ESG. In 2022 heeft het bestuur op basis van de uitkomst van het onderzoek het ESG-beleid verder ingebed. Verdieping op dit punt is afhankelijk van verdere ontwikkelingen in wet- en regelgeving.

Afkoop bedrag ineens

Per (thans beoogd) 1 januari 2024 is het mogelijk om op de pensioendatum een 'bedrag ineens' uitbetaald te krijgen. Het gaat om een bedrag van maximaal 10% van de waarde van het ouderdomspensioen. Zodra de wetgeving definitief is, zal het pensioenfonds de mogelijkheden hiervan verwerken en hierover communiceren.

Datakwaliteitsonderzoek

In 2021 heeft Milliman een datakwaliteitsonderzoek uitgevoerd. Daaruit bleek dat de kwaliteit van de data in de pensioenadministratie op orde was. Eventuele mogelijkheden om de datakwaliteit te verbeteren, zijn ook in 2022 door het pensioenfonds met Centric besproken. Als gevolg van de overgang van de pensioenuitvoering naar Appel is het niet meer mogelijk geweest om dit proces te

kunnen afronden. Appel heeft als gevolg daarvan opdracht gegeven om een datakwaliteitsonderzoek uit te laten voeren. Uit het rapport zijn geen significante bevindingen naar voren gekomen.

Sluiskil, 19 juni 2023

P. Vlaeminck, voorzitter

M. Zwijns, secretaris

E. Hagen, bestuurslid

M. Vereecken, bestuurslid

E. Vlastuin, bestuurslid

6. Jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van Stichting Pensioenfonds Yara Nederland, statutair gevestigd te Terneuzen, de jaarrekening over boekjaar 2022 eindigend op 31 december 2022. In hoofdstuk Overige gegevens volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en van de accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

6.1 Balans per 31 december

(na voorgestelde bestemming saldo baten en lasten)

(x € 1.000)	Ref.*	31 december 2022		31 december 2021	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Beleggingen voor risico pensioenfonds	6.5.1				
Vastgoedbeleggingen		37.664		55.121	
Aandelen		187.018		233.762	
Vastrentende waarden		<u>340.672</u>		<u>408.650</u>	
			565.354		697.533
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	6.5.2		367		644
Vorderingen en overlopende activa	6.5.3		68		810
Overige activa	6.5.4		395		524
Totaal activa			<u>566.184</u>		<u>699.511</u>

(x € 1.000)	Ref.*	31 december 2022		31 december 2021	
			€		€
PASSIVA					
Stichtingskapitaal en reserves	6.5.5				
Algemene reserves		173.688		167.811	
Bestemmingsreserve AAOP		<u>471</u>		<u>1.121</u>	
			174.159		168.932
Technische voorzieningen	6.5.6				
Voorziening pensioenverplichting		389.121		528.524	
Technische voorziening AAOP		<u>1.679</u>		<u>1.510</u>	
			390.800		530.034
Overige schulden en overlopende passiva	6.5.7		1.225		545
Totaal passiva			<u>566.184</u>		<u>699.511</u>

* De nummering verwijst naar de toelichting

Dekkingsgraad op basis van FTK		%	%
Actuele dekkingsgraad		144,4	131,7
Beleidsdekkingsgraad		136,5	125,1

6.2 Staat van baten en lasten

(x € 1.000)	Ref.*	2022		2021	
		€	€	€	€
BATEN					
Premiebijdragen	6.6.1		9.671		10.063
Beleggingsopbrengsten	6.6.2		-123.568		40.419
Overige baten	6.6.3		181		170
			-113.716		50.652
LASTEN					
Pensioenuitkeringen	6.6.4		19.620		18.537
Pensioenuitvoeringskosten	6.6.5		4		6
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	6.6.6				
Pensioenopbouw		10.184		12.017	
Toeslagverlening		16.135		-	
Rentetoevoeging		-2.633		-3.056	
Onttrekking pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten		-19.862		-18.457	
Wijziging marktrente		-143.880		-34.638	
Wijziging overige actuariële uitgangspunten		1.450		-	
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-402		62	
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		-395		475	
			-139.403		-43.597
Mutatie voorziening AAOP			169		266
Saldo overdracht van rechten	6.6.7		391		-62
Saldo herverzekering	6.6.8		276		-1.129
Overige lasten			-		58
			-118.943		-25.921
Saldo van baten en lasten	6.6.9		5.227		76.573

* De nummering verwijst naar de toelichting

Bestemming van het saldo van baten en lasten

(x € 1.000)	2022		2021	
	€	€	€	€
Algemene reserve		5.877		76.914
Bestemmingsreserve AAOP		-650		-341
		5.227		76.573

6.3 Kasstroomoverzicht

(x € 1.000)		2022	2021
	€	€	€
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangen premies	10.112	35.514	
Ontvangen w aardeoverdrachten	68	62	
Betaalde pensioenuitkeringen	-19.591	-18.525	
Betaalde w aardeoverdrachten	-33	-127	
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	1.015	131	
Betaalde premies herverzekering	-287	-309	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-4	-6	
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-8.720	16.740	
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen *1)	13.775	283.317	
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten *2)	2.970	1.487	
Aankopen beleggingen *1)	-8.683	-302.859	
Overige ontvangsten en uitgaven inzake belgggingen *3)	1.977	2.372	
Betaalde kosten van vermogensbeheer *4)	-1.448	-1.314	
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	8.591	-16.997	
Mutatie liquide middelen	-129	-257	
Stand 1 januari	524	781	
Mutatie liquide middelen	-129	-257	
Stand 31 december	395	524	

- 1) De kasstromen verkopen-, aankopen, aflossingen en overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen betreffen de kasstromen zoals uitgevoerd binnen de beleggingsportefeuille bij de verschillende vermogensbeheerders;
- 2) De kasstromen directe beleggingsopbrengsten betreffen kasstromen op basis van de vermogensbeheerders, hierbij is de feitelijke kasstroom voor het pensioenfonds niet gecorrigeerd op het feit dat de directe beleggingsopbrengsten (deels) automatisch herbelegd worden binnen de beleggingsportefeuille bij de verschillende vermogensbeheerders en derhalve voor het pensioenfonds geen kasstroom betreffen;
- 3) De kasstromen overige ontvangsten en uitgaven betreffen overige kasstromen op basis van de vermogensbeheerders, hierbij is de feitelijke kasstroom voor het pensioenfonds niet gecorrigeerd op het feit dat de overige ontvangsten en uitgaven (deels) automatisch herbelegd worden binnen de beleggingsportefeuille bij de verschillende vermogensbeheerders en derhalve voor het pensioenfonds geen kasstroom betreffen;
- 4) De kasstroom betaalde kosten van vermogensbeheer betreft de kasstroom voor de kosten die het pensioenfonds gemaakt heeft bij de verschillende vermogensbeheerders. Hierbij is de feitelijke kasstroom niet gecorrigeerd op het feit dat deze vermogensbeheerkosten (deels) worden verwerkt in de waardering van de beleggingen bij de vermogensbeheerder. Dit betreft voor het pensioenfonds derhalve geen feitelijke kasstroom.

6.4 Algemene toelichting

6.4.1 Inleiding

Het doel van Stichting Pensioenfonds Yara Nederland, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 22056903, statutair gevestigd te Terneuzen is het nu en in de toekomst pensioenuitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden verstrekken. Het vestigingsadres van het pensioenfonds is Industrieweg 10 te Sluiskil.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2022, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2022.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 19 juni 2023 de jaarrekening vastgesteld.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

6.4.2 Schattingswijziging

In 2022 heeft het bestuur nieuwe actuariële grondslagen vastgesteld. Hierbij is besloten het meest recente prognose van de toekomstige sterfteontwikkeling toe te passen per 1 oktober 2022, zoals opgenomen in de AG-prognosetafels 2022 die in september 2022 zijn gepubliceerd. In 2021 werden de AG-prognosetafels 2020 toegepast. Het verwerken van de geactualiseerde prognosetafels heeft geleid tot een stijging van de technische voorziening van 2.528. Het effect op de dekkingsgraad is -0,6%.

De correctie op de overlevingstafels met een leeftijdsafhankelijke factor is gebaseerd op de "Willis Towers Watson 2022 Ervaringssterfte". In 2021 werd deze correctie gebaseerd op de "Willis Towers Watson 2018 Ervaringssterfte".

Deze nieuwe ervaringssterfte heeft geleid tot een daling van de technische voorziening van 1.662. Het effect op de dekkingsgraad is 0,4%.

De opslag leeftijdsverschil op het latente partnerpensioen is verhoogd van 3,5% naar 4%, waardoor de technische voorziening is gestegen met 292. Het effect op de dekkingsgraad is -0,1%.

Per saldo is het effect op de dekkingsgraad van de wijzigingen actuariële grondslagen -0,3%.

Een verdere toelichting is opgenomen in de toelichting op de post voorziening pensioenverplichtingen, en de mutatie voorziening pensioenverplichtingen in het onderdeel 'Wijziging actuariële grondslagen'.

6.4.3 Algemene grondslagen

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Beleggingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen actuele waarde. Transacties luidend in vreemde valuta's worden bij de eerste verwerking gewaardeerd in de functionele valuta door omrekening tegen de contante wisselkoers die geldt op de datum van de transactie tussen de functionele valuta en de vreemde valuta's. In vreemde valuta's luidende monetaire activa en verplichtingen worden op balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoersen. Valutakoersverschillen die voortkomen uit de afwikkeling van monetaire posten, dan wel voortkomen uit de omrekening van monetaire posten in vreemde valuta, worden verwerkt in de winst-en-verliesrekening in de periode dat zij zich voordoen.

6.4.4 Specifieke grondslagen

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering. Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Reële waarde

De beleggingen van het pensioenfonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Bij de vastgoedbeleggingen die worden gehouden via niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen, wordt de actuele waarde bepaald door de intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgave van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde

Aandelen

Aandelen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Voor beursgenoteerde aandelen is dit de beurswaarde. Voor niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Voor beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Bij de waardering van de vorderingen wordt rekening gehouden met de kredietwaardigheid van de herverzekeraar.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Hieronder worden de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel Toetsingskader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplus vermogen.

Algemene reserve

Het eigen vermogen van het pensioenfonds bestaat uit de algemene reserve en een bestemmingsreserve AAOP. De algemene reserve wordt bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en verplichtingen, inclusief technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn verwerkt in de balans.

Bestemmingsreserve AAOP

Het pensioenfonds heeft een bestemmingsreserve AAOP (Aanvullend ArbeidsOngeschiktheidsPensioen). Het doel van deze bestemmingsreserve is de financiering van schadegevallen ten aanzien van het AAOP.

Deze bestemmingsreserve wordt enerzijds gevoed door premie-inleg voor het AAOP (thans 0,3% van het salaris). Anderzijds vinden onttrekkingen plaats, welke gelijk zijn aan de AAOP-schadelast in enig jaar. De AAOP-schadelast is gelijk aan het saldo van de mutaties van de AAOP-voorziening door nieuwe AO-instroom en door mutaties van de AAOP-voorziening door reactivering. De mutaties worden daarbij berekend op basis van de rentetermijnstructuur, gepubliceerd door DNB, geldend per berekeningsdatum, inclusief de financiering van de onvoorwaardelijke toeslagverlening.

Als de bestemmingsreserve op enig moment ontoereikend is, berust dit risico bij de werkgever.

Technische voorziening

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen is bepaald volgens de opgebouwde rechten methode en geeft de uit het pensioenreglement voortvloeiende verplichtingen per balansdatum weer van het pensioenfonds tegenover al haar deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden. Bij toepassing van deze methode ontstaat geen financieringsachterstand. De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2022:

Overlevingstafels

Prognosetafels AG2022 waarbij de sterftekansen worden gecorrigeerd met een leeftijdsafhankelijke factor die is gebaseerd op de "Willis Towers Watson 2022 Ervaringssterfte".

Partnerfrequentie

Voor alle actieve, gewezen en gepensioneerde deelnemers wordt het onbepaalde partnersysteem gehanteerd, met partnerfrequenties volgens de tabel AG 85/90 en 100% vanaf 68 jaar (en 65 jaar voor opgebouwd latent pensioen t/m 2013).

Leeftijdsverschil man-vrouw

Voor partnerpensioen wordt de partner van de mannelijke deelnemer twee jaar jonger verondersteld; de partner van de vrouwelijke deelnemer wordt een jaar ouder verondersteld.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Kostenopslag ter grootte van 2,5% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Reserveringswijze nabestaandenpensioen

Vanaf 1 januari 2019 wordt de partner van de mannelijke deelnemer twee jaar jonger verondersteld; de partner van de vrouwelijke deelnemer wordt een jaar ouder verondersteld. Daarnaast wordt een opslag gehanteerd van 4,0% (2021: 3,5%) op al het latent partnerpensioen.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Beleidsdekkingsgraad

Onder het FTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen dan de dekkingsgraad.

Additionele premie of korting

Afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds kan naast de gedempte kostendekkende pensioenpremie een additionele premie worden geheven of een korting worden verleend.

Indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo boekjaar lager is dan 5%-punt onder de vereiste dekkingsgraad, zal een additionele bijdrage in rekening worden gebracht van:

- a. Het positieve verschil tussen 107% en de beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar voor bijstorting ten opzichte van de VPV ultimo boekjaar én
- b. 1/10 van het verschil tussen 5%-punt onder de vereiste dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad die minimaal op 107% wordt gesteld ingeval deze lager is.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING**Algemeen**

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen voor risico fonds

Onder premiebijdragen wordt verstaan in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De premiebatens in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgever.

Beleggingsresultaten

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingskosten.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen, e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds*Pensioenopbouw*

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Toeslagen

De verhoging van de technische voorzieningen uit hoofde van indexering, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment waarop de toezegging wordt gedaan.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariëel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur.

Wijziging actuariële uitgangspunten en actualiseren overlevingskansen

De mutatie van de voorziening als gevolg van de aanpassing van actuariële grondslagen in het verslagjaar wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De onder deze post opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de kanssystemen.

Saldo overdrachten van rechten voor risico fonds

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

6.4.5 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

6.5 Toelichting op de Balans

6.5.1 Beleggingen voor risico fonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

(x € 1.000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vast- rentende waarden	Totaal
Stand per 1 januari 2021	44.283	246.494	348.929	639.706
Aankopen	6.016	502	296.341	302.859
Verkopen	-3.174	-54.200	-225.943	-283.317
Waardemutaties	8.352	41.793	-9.490	40.655
Overige mutaties	-356	-827	-1.187	-2.370
Stand per 31 december 2021	55.121	233.762	408.650	697.533
Aankopen	1.249	434	7.000	8.683
Verkopen	-2.975	-6.500	-4.300	-13.775
Waardemutaties	-15.420	-39.989	-69.701	-125.110
Overige mutaties	-311	-689	-977	-1.977
Stand per 31 december 2022	37.664	187.018	340.672	565.354

De overige mutaties zien toe op de vermogensbeheerkosten zoals opgenomen in paragraaf 6.6.2.

Reële waarde

Schattingen en oordelen

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen daarom niet met precisie worden vastgesteld

- Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen beleggingsvorderingen en-schulden alsmede liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties.
- Waarderingsmodellen, actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.
- Andere methode, de waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin niet gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

(x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Waarderings- modellen	Andere methode	Totaal
Actief per 31 december 2022	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	-	24.204	13.460	37.664
Aandelen	-	187.018	-	187.018
Vastrentende waarden	-	340.672	-	340.672
	-	551.894	13.460	565.354

(x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Waarderings- modellen	Andere methode	Totaal
Actief per 31 december 2021	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	-	41.722	13.399	55.121
Aandelen	-	233.762	-	233.762
Vastrentende waarden	-	408.650	-	408.650
	-	684.134	13.399	697.533

Belegde waarden in vastgoed

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Indirect vastgoed	37.664	55.121
Stand per 31 december	37.664	55.121

Belegde waarden in aandelen

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Aandelenbeleggingsfondsen	187.018	233.762
Stand per 31 december	187.018	233.762

Belegde waarden in vastrentende waarden

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Indirecte vastrentende waardenbeleggingen:		
Staatsobligaties	162.226	208.688
Bedrijfsobligaties	120.651	134.078
High Yield Bonds	57.795	65.884
Stand per 31 december	340.672	408.650

6.5.2 Langlopende vorderingen

Specificatie langlopende vorderingen

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Uitgestelde herverzekerde uitkeringen	367	644
Stand per 31 december	367	644

Van de vordering heeft € 128.000,- een resterende looptijd van korter dan één jaar.

6.5.3 Vorderingen en overlopende activa

Specificatie vorderingen en overlopende activa

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Nationale Nederlanden Levensverzekering Mij. N.V.	-	728
Vorderingen inzake vermogensbeheer	66	80
Overige vorderingen	2	2
Stand per 31 december	68	810

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

De vordering op werkgevers betreft de bijstorting vanuit de werkgevers conform de uitvoeringsovereenkomst.

6.5.4 Overige activa

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Liquide middelen	395	524
Stand per 31 december	395	524

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

6.5.5 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen 2022

(x € 1.000)	Bestemmings-reserve AAOP	Algemene reserve	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari	1.121	167.811	168.932
Uit bestemming saldo baten en lasten	-650	5.877	5.227
Stand per 31 december 2022	471	173.688	174.159

Mutatieoverzicht eigen vermogen 2021

(x € 1.000)	Bestemmings-reserve AAOP	Algemene reserve	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari	1.462	90.897	92.359
Uit bestemming saldo baten en lasten	-341	76.914	76.573
Stand per 31 december 2021	1.121	167.811	168.932

De bestemmingsreserve AAOP dient als buffer voor het jaarlijkse verschil tussen de premie inkomsten en de mutatie van de voorziening AAOP als gevolg van invalideringen en revalideringen.

Solvabiliteit

(x € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Pensioenvermogen	564.488	144,4	697.845	131,7
Af: technische voorzieningen op FTK-waardering	390.800	100,0	530.034	100,0
Eigen vermogen	173.688	44,4	167.811	31,7
Af: vereist eigen vermogen	86.995	22,3	111.213	21,0
Vrij vermogen	86.693	22,1	56.598	10,7
Minimaal vereist eigen vermogen	19.540	5,0	26.502	5,0
Actuele dekkingsgraad		144,4		131,7
Beleidsdekkingsgraad		136,5		125,1

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting Risicobeheer.

De dekkingsgraad is als volgt berekend: (balanstotaal -/- kortlopende schulden / Technische voorzieningen) * 100%.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddeld van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.

Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, maar wel tenminste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van reservetekort.

Herstelplan

Sinds eind 2021 is het pensioenfonds uit herstel en er is geen herstelplan meer van toepassing.

6.5.6 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen is bepaald volgens de opgebouwde rechten methode en geeft de uit het pensioenreglement voortvloeiende verplichtingen per balansdatum weer van het pensioenfonds tegenover al haar deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerd. Bijzondere partners worden niet separaat als deelnemer aangemerkt. Bij toepassing van deze methode ontstaat geen financieringsachterstand.

De technische voorzieningen zijn bepaald met overlevingskansen op basis van de Prognosetafel AG2022, zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap. Deze tafels zijn toegepast met toepassing van de ervaringscorrecties Towers Watson Ervaringssterftemodel 2022 Individueel.

Het pensioengevend salaris is volgens het Witteveen akkoord gemaximaliseerd op € 114.866,-. Er vindt binnen het pensioenfonds voor deze groep van werknemers geen compensatie met netto regeling plaats.

Mutatieoverzicht voorziening pensioenverplichtingen

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Stand per 1 januari	528.524	572.121
Pensioenopbouw	10.184	12.017
Toeslagverlening	16.135	-
Rentetoevoegingen	-2.633	-3.056
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-19.862	-18.457
Wijziging marktrente	-143.880	-34.638
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	1.450	-
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-402	62
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-395	475
Stand per 31 december	389.121	528.524

Voorziening AAOP

Op verzoek van de aangesloten ondernemingen voert het pensioenfonds een aanvullende AO-regeling uit ten behoeve van werknemers die zich daarvoor aangemeld hebben. Op deze regeling is het Witteveen akkoord 2015 van een maximaal verzekerd salaris van € 114.866,- niet van toepassing.

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Stand per 1 januari	1.510	1.244
Pensioenopbouw	836	511
Indexering en overige toeslagen	18	32
Rentetoevoegingen	-7	-35
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-259	-222
Wijziging marktrente	-292	-27
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	1	-
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-128	7
Stand per 31 december	1.679	1.510

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen

(x € 1.000)		2022		2021
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieve deelnemers	147.460	436	232.821	480
Pensioengerechtigden	207.991	1.258	246.701	1.247
Gewezen deelnemers	25.091	333	36.229	350
Overigen	726	-	1.355	-
Netto pensioenverplichtingen	381.268	2.027	517.106	2.077
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	9.532		12.928	
Stand per 31 december	390.800		530.034	

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

6.5.7 Overige schulden en overlopende passiva

Specificatie overige schulden en overlopende passiva

(x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
	€	€
Werkgevers	379	119
Belastingen en premies sociale verzekeringen	418	389
Kosten inzake vermogensbeheer	2	35
Bankrente	-	2
Waardeoverdrachten	426	-
Stand per 31 december	1.225	545

6.5.8 Risicobeheer

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het pensioenfonds.

Het bestuur voert jaarlijks een evaluatie van de risicoanalyse uit. De uitkomsten hiervan vormen mede de basis voor het beleid van het pensioenfonds en de toelichting hierna. Dit beleid is verwoord in de ABTN van het pensioenfonds. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van de risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vinden plaats na analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van de continuïteitsanalyse en de Asset Liability Management-studie (ALM-studie) welke voor het laatst in 2021 is afgerond.

De uitkomsten van deze analyses zijn de basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid.

Solvabiliteitsrisico

Het solvabiliteitsrisico, oftewel dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen, is daarmee het belangrijkste risico voor het pensioenfonds. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioenfonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). De berekening van het vereist eigen vermogen aan het einde van het boekjaar is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2022		31 december 2021	
	€	€	€	€
Technische voorziening FTK-w aardering)		390.800		530.034
Buffers:				
S1 Renterisico	24.536		8.324	
S2 Risico zakelijke w aarden	55.994		75.163	
S3 Valutarisico	12.091		15.337	
S5 Kredietrisico	24.567		44.819	
S6 Verzekeringstechnisch risico	10.999		15.288	
S10 Risico voor actief beheer	1.769		2.073	
Diversificatie-effect	-42.961		-49.791	
Totaal S (vereiste buffers)		86.995		111.213
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)		477.795		641.247
Pensioenvermogen (totaal activa-schulden)		564.488		697.845
Overschot		86.693		56.598

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe, waarbij uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie, gebaseerd op de strategische asset mix.

Marktrisico's

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen verandert als gevolg van de ontwikkelingen in de marktrente. De rentegevoeligheid kan gemeten worden door middel van de duratie. De duratie is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

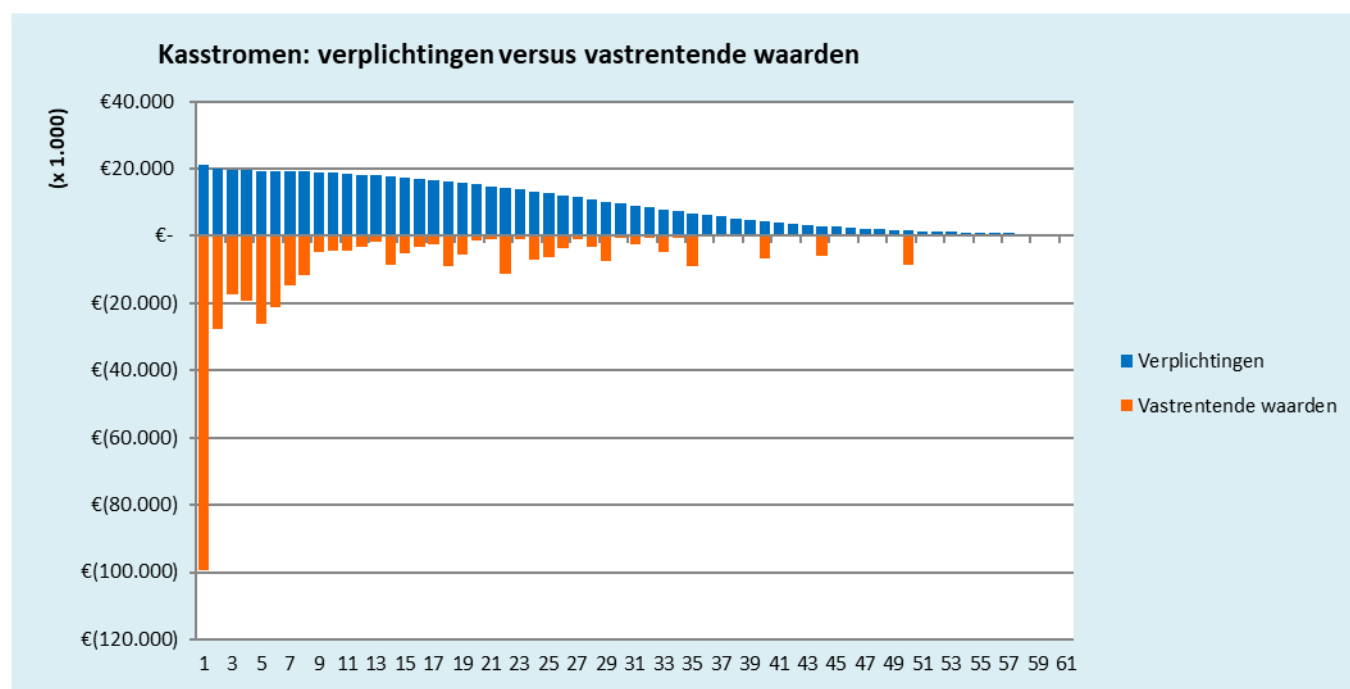
De afdekking wordt berekend door middel van de DV01 methodiek. Deze methodiek berekent de verandering van de contante waarde van de bezittingen / verplichtingen door een verandering in de rente van 1 basispunt. Het strategische beleid van het pensioenfonds is om het renterisico van de pensioenverplichtingen voor 35% af te dekken, met een bandbreedte van +/- 3%. De feitelijke mate van renteafdekking ligt eind 2022 op 36,5% (ex-ante). Het pensioenfonds realiseert afdekking van renterisico door langlopende vastrentende stukken aan te houden.

Monitoring

Het bestuur monitort op kwartaalbasis door middel van een Performance & Risk Evaluation Report of de renteafdekking zowel ex-ante als ex-post binnen de afgesproken bandbreedte blijft. In uitzonderlijke gevallen kan het bestuur van deze bandbreedte afwijken.

Beheersmaatregel

Het bestuur heeft duidelijke afspraken met de werkgever over een bijstortingsverplichting in geval van onderdekking en reservetekort. Onderstaande tabel laat de verhouding zien tussen de verwachte vastrentende ingaande kasstroom en de verwachte uitgaande kasstroom van de pensioenuitkeringen.



(x € 1.000)	31 december 2022		31 december 2021	
	€	Duratie	€	Duratie
Vastrentende waarden	340.672	6,7	408.650	10,0
Duration technische voorzieningen	390.800	14,5	530.034	16,6

Risico zakelijke waarden (S2)

Dit risico is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen een (handels-)portefeuille.

Het strategische beleid van het pensioenfonds is om voor 40% (met een bandbreedte van +/- 5%) te beleggen in risicovolle assets (aandelen). Door maandelijkse monitoring zorgt het pensioenfonds ervoor dat tijdige bijstelling (rebalancing) plaatsvindt indien dat nodig is.

Monitoring

Het bestuur monitort op kwartaalbasis door middel van een Performance & Risk Evaluation Report het vastgoed en aandelenrisico. Hierbij wordt o.a. het beleggingsresultaat van alle afzonderlijke vermogensbeheerders geëvalueerd, de feitelijke beleggingsmix in detail vergeleken met de strategische mix, aspecten berekend (en gemonitord) zoals het rente-afdekkingspercentage, allocatie naar ratings en de ontwikkelingen van het vereist eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad. Het pensioenfonds ontvangt maandelijks rapportages van vermogensbeheerders.

Beheersmaatregel

Door monitoring op zowel maand- als kwartaalbasis zorgt het pensioenfonds ervoor dat tijdige bijstelling (rebalancing) plaatsvindt indien dat nodig is. Het vastgoed- en aandelenrisico wordt verder beheerst door het aanbrengen van een goede spreiding binnen de portefeuille (diversificatie).

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de beleggingsportefeuille naar sector weergegeven:

	31 december 2022		31 december 2021	
	€	%	€	%
Overheden	161.974	28,7	209.260	30,0
Duurzame consumptiegoederen	41.836	7,4	55.803	8,0
Niet-duurzame consumptiegoederen	23.179	4,1	27.901	4,0
Energiebedrijven	19.222	3,4	19.531	2,8
Financiële instellingen	87.347	15,4	76.031	10,9
Gezondheidszorg	36.748	6,5	42.550	6,1
Industrie	45.794	8,1	48.827	7,0
IT	44.098	7,8	62.778	9,0
Grondstoffen	15.265	2,7	15.346	2,2
Telecommunicatie	22.614	4,0	29.994	4,3
Nutsbedrijven	19.222	3,4	11.858	1,7
Vastgoed	41.836	7,4	57.895	8,3
Overige	6.219	1,1	39.759	5,7
	565.354	100,0	697.533	100,0

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de beleggingsportefeuille naar regio weergegeven:

(x € 1.000)	31 december 2022		31 december 2021	
	€	%	€	%
Eurozone	295.115	52,2	368.122	52,8
Overige West-Europa	42.402	7,5	45.340	6,5
Overige Europa	1.131	0,2	2.790	0,4
Noord Amerika	161.126	28,5	206.644	29,6
Zuid Amerika	3.392	0,6	3.488	0,5
Azië	54.839	9,7	63.476	9,1
Afrika	1.696	0,3	1.395	0,2
Australië	5.653	1,0	6.278	0,9
	565.354	100,0	697.533	100,0

Valutarisico (S3)

Het pensioenfonds belegt ook in buitenlandse waardepapieren, waardoor het pensioenfonds gevoelig kan zijn voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.

Het bestuur is van mening dat valutarisico in ontwikkelde markten niet wordt beloond en het wordt in principe dan ook grotendeels afgedekt. Er kan echter voor worden gekozen om bewust valutarisico te lopen, indien:

- de valuta wel wordt gezien als een bron voor rendement (in opkomende markten)
- het vanuit kostenefficiëntie niet loont om af te dekken
- er een diversificatie-effect is op portefeuilleniveau.

Monitoring

Het bestuur monitort op kwartaalbasis door middel van een Performance & Risk Evaluation Report het valutarisico.

Beheersmaatregel

Het totale risicobudget (VEV) en onderverdeling zoals onderbouwd via de ALM-studie legt een begrenzing op het totale valutarisico. Uit de in 2021 afgeronde ALM-studie volgt een streefniveau van 10% valuta exposure op portefeuilleniveau, met een maximale exposure van 15%. Er wordt een zekere marge in acht genomen, aangezien het valutarisico aan (geringe) fluctuaties onderhevig is als gevolg van het gevoerde beleid binnen de geselecteerde beleggingsfondsen.

De vreemde valutapositie voor en na afdekking is als volgt weer te geven:

(x € 1.000)			31-12-2022	31-12-2021
	€	€	€	€
	vóór	valuta-derivaten	netto positie (na)	netto positie (na)
EUR	329.036	-172.998	502.034	624.989
USD	138.512	135.685	2.827	2.790
GBP	23.745	7.915	15.830	13.253
HKD	11.307	1.131	10.176	11.161
SEK	3.958	1.131	2.827	6.278
YEN	10.176	10.176	-	-
CHF	4.522	3.957	565	2.790
KRW	6.784	2.261	4.523	6.278
TWD	5.654	-	5.654	7.673
Overige	31.660	10.742	20.918	22.321
	565.354	-	565.354	697.533

Eind 2022 bedroeg de valuta exposure 11,2%. In de solvabiliteitstoets van het pensioenfonds is in de buffers voor het valutarisico rekening gehouden met bovenstaande valutaposities en afdekkingen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico dat een tegenpartij contractueel of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, (annuïteiten)leningen, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt, al dan niet als gevolg van het aan restricties onderhevig zijn van buitenlandse betalingen.

In de vaststelling van het kredietrisico is gebruik gemaakt van de kasstromen. De buffer voor het kredietrisico zoals opgenomen in het VEV bedraagt ultimo 2022 feitelijk 6,4% en strategisch 6,5%.

Monitoring

Het tegenpartijrisico wordt periodiek gemonitord.

Beheersmaatregel

Er wordt gebruik gemaakt van gerenommeerde tegenpartijen met een goede reputatie, waardoor dit risico wordt beperkt. Tevens is het vermogensbeheerders niet toegestaan om stukken uit te lenen (security lending), tenzij er voldoende afdekking van het risico wordt geboden. Tot slot worden banktegoeden minimaal aangehouden en zo nodig gespreid over meerdere partijen.

De kredietwaardigheid van de vastrentende waarden op basis van de ratings is per ultimo 2022 als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2022		31 december 2021	
	€	%	€	%
AAA	96.656	28,4	101.337	24,8
AA	92.864	27,2	126.689	31,0
A	42.856	12,6	57.654	14,1
BBB	58.389	17,1	56.243	13,8
<BBB	46.287	13,6	62.705	15,3
Not rated	3.620	1,1	4.022	1,0
	340.672	99,9	408.650	100,0

Verzekeringstechnische risico (S6)

Het belangrijkste verzekeringstechnische risico is het langlevens risico. Dit is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan verondersteld bij de vaststelling van de premie en de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen.

Monitoring

Bij nieuwe publicaties zal het bestuur besluiten over te gaan op de nieuwste generatietafels.

Beheersmaatregel

Het bestuur hanteert prudente en realistisch geachte grondslagen voor vaststelling van verplichtingen en premies. Het pensioenfonds berekent de voorziening pensioenverplichtingen op basis van de meest recente AG-prognosetafel (Prognosetafel AG2022), zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap met adequate correcties voor ervaringssterfte (Willis Towers Watson Ervaringssterftemodel 2022 Individueel). Hierdoor wordt rekening gehouden met toekomstige verbetering van de levensverwachting. Het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico is herverzekerd bij een externe verzekeringsmaatschappij, ElipsLife.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.

De buffer voor het kredietrisico zoals opgenomen in het VEV ultimo 2022 is vastgesteld op nihil.

Monitoring

Het bestuur ontvangt van de uitvoerder jaarlijks een liquiditeitsprognose met maandelijkse update.

Beheersmaatregel

Dit risico is onder normale omstandigheden niet aanwezig. Het pensioenfonds houdt voldoende ruimte aan door op korte termijn gebruik te maken van liquiditeitsprognoses waarbij ook rekening wordt gehouden met inkomsten zoals premies. Bovendien bestaat nagenoeg de gehele beleggingsportefeuille uit liquide beleggingen.

Concentratierisico (S8)

Algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie.

Monitoring

Algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als adequate spreiding van activa en passiva.

Het bestuur monitort op kwartaalbasis middels een Performance & Risk Evaluation Report het concentratierisico. Met behulp van de 3-jaarlijkse ALM-studie wordt risico en impact inzichtelijk gemaakt.

Beheersmaatregel

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie. Het pensioenfonds heeft momenteel geen concentratierisico aangeduid.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico betreft het risico dat ontstaat als gevolg van het falen of tekortschieten van interne processen, menselijke en technische tekortkomingen, en onverwachte externe gebeurtenissen. In het standaardmodel voor de bepaling van het vereist eigen vermogen is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor operationeel risico (S9) gelijkgesteld aan 0%.

Dit betekent niet dat het pensioenfonds geen operationeel risico loopt bij de uitvoering van hun activiteiten. Hiervoor verwijzen we naar de niet-financiële risico's.

Actief beheer risico (S10)

Onder actief beheer verstaat men de afwijkende posities die door de vermogensbeheerders in de beleggingsportefeuille worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van een ex-ante tracking error (TE). Deze tracking error meet de verwachte afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille.

Een lage tracking error impliceert dat de afwijkingen van het feitelijke rendement ten opzichte van het rendement van de gekozen benchmark klein zijn geweest of zullen zijn in de toekomst, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat de afwijkingen van het feitelijke rendement duidelijk van de benchmark afwijkt.

Het risicoscenario voor actief beheer risico in het standaardmodel is vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing.

De buffer voor het actief beheer risico zoals opgenomen in het VEV bedraagt ultimo 2022 feitelijk 0,4% en strategisch 0,5%.

Monitoring

Het bestuur monitort op kwartaalbasis door middel van een Performance & Risk Evaluation Report het actief beheer risico. Met behulp van de 3-jaarlijkse ALM-studie wordt risico en impact inzichtelijk gemaakt.

Beheersmaatregel

Op kwartaalbasis wordt de performance per beleggingscategorie vergeleken met de gehanteerde benchmarks. Op basis van de maandoverzichten worden vermogensbeheerders gevraagd opheldering te geven bij extreme uitslagen, zowel absoluut (binnen de markt) als relatief (ten opzichte van de markt). Minimaal eens per jaar vindt een evaluatie plaats van elke vermogensbeheerder, waarbij in detail het gevoerde beleid (beleggingsstrategie en performance attributie), de organisatie en het beleggingsproces wordt besproken.

Niet financiële risico's

In het IRM-beleid van pensioenfonds Yara is het risicomanagementproces beschreven. De uitvoering hiervan is de verantwoordelijkheid van het gehele bestuur, waarbij ieder onderkend risico een bestuurslid als risico-eigenaar heeft.

Ter invulling van de monitoring van de risicobeheersing is een proces ingericht dat leidt tot een (integrale) rapportage aan het bestuur op kwartaalbasis. Deze IRM-rapportage wordt opgesteld door de risicobeheerfunctie van het fonds. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de verschillende rapportages van de uitbestedingspartners en andere vormen van informatieverstrekking, zoals opgenomen in de jaarkalender van het pensioenfonds. Gedurende het kwartaal monitoren de risico-eigenaren en de risicobeheerfunctie de (in- en externe) ontwikkelingen die mogelijk impact kunnen hebben op het risicoprofiel van het fonds.

De risicobeheerfunctie rapporteert in de IRM-rapportage over de werking van het risicobeheersysteem, de samenhang tussen de verschillende risico's in relatie tot de doelstellingen van het fonds en adviseert het bestuur met betrekking tot eventuele aanvullende acties.

Naast de eerder beschreven financiële risico's, die voortkomen uit het aangaan van verplichtingen en uit het beleggen van de bijbehorende bezittingen, wordt het pensioenfonds bij de uitvoering tevens geconfronteerd met niet-financiële risico's. Het risicoraamwerk van pensioenfonds Yara hanteert hiervoor de volgende proces gedreven indeling van de verschillende risicocategorieën:

Uitvoering		Bestuurlijke processen	
Vermogensbeheer	Pensioenbeheer	Interne bedrijfsvoering en compliance	Strategisch / omgeving
Kwaliteit Continuïteit Integriteit IT	Kwaliteit Continuïteit Integriteit IT	Kwaliteit Continuïteit Integriteit IT Juridisch	Afhankelijkheid Draagvlak Verandervermogen Reputatie ESG

Uitvoering

Bij de uitvoering wordt onderscheid gemaakt naar pensioen- en vermogensbeheer. Uitvoeringsrisico's betreffen alle gebeurtenissen of ontwikkelingen inzake de kwaliteit, continuïteit, integriteit en/of IT van de contractspartijen die verantwoordelijk zijn voor het pensioen- en vermogensbeheer van het pensioenfonds, die een negatieve impact (kunnen) hebben op de doelstellingen van het pensioenfonds.

Het bestuur beheerst deze risico's onder andere op de volgende wijze:

- Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsbeleid waarin uitgangspunten zijn geformuleerd met betrekking tot de uitbesteding en eisen zijn opgesteld waaraan de externe dienstverlener moet voldoen. Alvorens tot uitbesteding wordt overgegaan, voert het pensioenfonds een risicoanalyse uit. De kwaliteitseisen die aan uitbestedingspartijen worden gesteld, worden vertaald naar afspraken, procedures en voorwaarden die worden vastgelegd in een uitbestedingsovereenkomst.
- Het bestuderen en bespreken van maand- c.q. kwartaalrapportages (inclusief risicorapportage) van de contractspartijen, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over de invulling van het integriteitsbeleid, klachten, incidenten en uitzonderingen. De rapportages bevatten een overzicht van normen, afwijkingen en benchmarks. De rapportages zijn bruikbaar als stuurmiddel.
- Het monitoren van de contractspartijen via het zo nodig laten uitvoeren van (periodieke) audits bij de uitbestedingspartner of te laten rapporteren over de stand van zaken met betrekking tot de aanbevolen verbeteringen in assurance-verklaringen.
- Het bestuur van het pensioenfonds beoordeelt éénmalig of zij zich kan verenigen met de gedragscode van de contractspartijen. Daarna wordt jaarlijks nagegaan of de gedragscode van de uitbestedingspartners nog gewijzigd zijn ten opzichte van de laatste toetsing.
- Periodiek overleg en evaluatie met de contractspartijen over de uitvoering van de (bijgestelde) processen. Met de uitbestedingspartner die het pensioenbeheer uitvoert, vindt minimaal per kwartaal overleg plaats.
- Het bestuur van het pensioenfonds laat periodiek door de bestuursondersteuning, aan de hand van (kwartaal)rapportages toetsen of de werkzaamheden door de andere partij zijn uitgevoerd conform de contractuele afspraken.
- De pensioenuitvoerder Appel heeft haar IT-systeem ondergebracht bij AxyWare. Appel beschikt over een ISAE 3402-II certificering en een ISAE 3000A-verklaring, waar AxyWare bij betrokken wordt. Daarnaast vinden er op regelmatige basis gesprekken plaats met de uitvoeringsorganisatie over de toekomstvastheid van het IT-landschap.

Bestuurlijke processen

Bij de bestuurlijke processen wordt onderscheid gemaakt tussen de risico's die betrekking hebben op de interne bedrijfsvoering (inclusief compliance) en externe aspecten die samen het strategisch/omgevingsrisico vormen.

Interne bedrijfsvoering en compliance

Onder de interne bedrijfsvoering vallen zowel de activiteiten van het bestuur zelf als de werkzaamheden die de bestuursondersteuning ten behoeve van het pensioenfonds uitvoert. De risicobeheersing inzake bestuursondersteuning komt overeen met die voor vermogens- en pensioenbeheer. Voor de interne bedrijfsvoering en compliance die betrekking heeft op het bestuur zelf, geldt voor de verschillende risicocategorieën het volgende:

Kwaliteit

Dit betreft risico's veroorzaakt door onvoldoende geschiktheid van het bestuur (dan wel het niet voldoende kunnen aantonen van de geschiktheid van bestuurders) of het ontbreken van voldoende onafhankelijkheid en countervailing power ten opzichte van de betrokken externe contractspartijen en adviseurs.

Het bestuur beheerst dit risico onder andere op de volgende wijze:

- Het bestuur heeft een geschiktheidsplan (inclusief opleidingsplan) opgesteld en voert dit jaarlijkse uit. Het geschiktheidsplan wordt jaarlijks geactualiseerd.
- Het bestuur zorgt door middel van opleidingen en kennissessies voor voldoende kennis ten behoeve van countervailing power richting uitbestedingspartijen en adviseurs.
- De bestuursleden krijgen van de sponsor voldoende tijd en mogelijkheden voor hun bestuurswerkzaamheden.
- Het bestuur monitort de uitvoering van de bestuurscyclus en voert jaarlijks een zelfevaluatie uit op het eigen functioneren.

Continuïteit

Dit is het risico dat het pensioenfonds wordt geschaad doordat de continuïteit van bestuur en VO in gevaar komt door onvoldoende beschikbaarheid.

Het bestuur beheerst dit risico onder ander op de volgende wijze:

- In de statuten zijn mogelijkheden opgenomen voor de aanstelling van externe bestuursleden en voor eventuele inkrimping van bestuur en bestuursorganen.
- Het bestuur heeft een noodprocedure bij ziekte of afwezigheid van meerdere bestuursleden.
- De bestuursleden krijgen van de sponsor voldoende tijd en mogelijkheden voor hun bestuurswerkzaamheden.

Integriteit

Onder integriteitsrisico wordt verstaan het risico van sancties en schade als gevolg van het niet-integer of onethisch handelen of gedragen van het bestuur, de medewerkers of betrokken derden. Dit betreft ook het schaden van de reputatie, de missie of de (kwaliteits-) doelstellingen van het pensioenfonds. Een en ander gerelateerd aan wettelijke normen, maatschappelijke opvattingen en door het pensioenfonds zelf gestelde normen.

De volgende sub risico's zijn geïdentificeerd onder integriteit:

- Fraude
- Maatschappelijk onbetamelijk gedrag
- Benadeling van derden (stakeholders)
- Ontduiking/ontwijking fiscale regelgeving
- Omkoping
- Belangenverstrengeling

- Misbruik van voorwetenschap

Het bestuur beheerst dit risico onder andere op de volgende wijze:

- Het bestuur doet enkel zaken met gerenommeerde aanbieders conform het uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds.
- Ieder bestuurslid ondertekent de gedragscode. Het pensioenfonds heeft een procuratiebeleid en werkt met het 4-ogen principe.
- Het pensioenfonds heeft een klachten en geschillenprocedure, een klokkenluidersregeling en voert deze uit. Daarnaast is het ethiekbeleid van de werkgever voor de bestuursleden namens de actieven, van toepassing.
- Het bestuur heeft een gedragscode en leeft deze na. Het bestuur heeft bepaald welke personen als 'verbonden personen' worden beschouwd in het kader van de gedragscode. Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan de verbonden personen en heeft ook anderszins geen vorderingen op hen.
- Het bestuur heeft een beloningsbeleid.

IT

IT- risico is het risico dat het pensioenfonds wordt geschaad doordat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT. De volgende sub-IT-risico's zijn hierbij geïdentificeerd:

- Vertrouwelijkheid.
- Beschikbaarheid.
- Integriteit.
- Aanpasbaarheid
- Bewustzijn

Het bestuur beheerst dit risico onder andere op de volgende wijze:

- Het pensioenfonds werkt op het internationale netwerk van Yara. Dit wordt dagelijks geback-up't en apart bewaard. Yara heeft een servicecontract met bijbehorende SLA met leverancier DXC. Zij zijn in het bezit van een ISO 9001-, ISO 27001- en ISO17025-verklaring.
- De toegankelijkheid tot de stukken wordt afgeschermd met autorisaties.

Juridisch

Juridisch risico is het risico van sancties en verlies door het niet naleven van formele afspraken (contracten), niet-contractuele verplichtingen en wet- en regelgeving.

Het bestuur beheerst dit risico onder andere op de volgende wijze:

- Altijd een externe check van juridische documenten en contracten.
- Er wordt met gerenommeerde partijen gewerkt conform het uitbestedingsbeleid.
- De uitvoeringsovereenkomst is overeengekomen met cao -partijen.
- Het bestuur informeert zich over actualiteiten en mogelijke toekomstige wijzigingen in wet- en regelgeving.

Strategisch/omgeving

Dit betreft de risico's die het pensioenfonds loopt als gevolg van:

- Ontwikkelingen bij belanghebbenden die resulteren in conflicterende belangen met het fonds en/of met negatieve gevolgen voor het draagvlak voor het pensioenfonds.
- Het niet (tijdig) kunnen aanpassen aan veranderingen op het gebied van maatschappelijke opvattingen, politieke ontwikkelingen en technologische ontwikkelingen.
- Externe negatieve beeldvorming met impact op het fonds.
- Ontwikkelingen op het gebied van 'milieu, maatschappij en governance'.

De volgende sub-risico's zijn geïdentificeerd onder strategisch/omgevingsrisico:

- Afhankelijkheid
- Draagvlak
- Verandervermogen
- Reputatie
- ESG

Het bestuur beheerst dit risico onder andere op de volgende wijze:

- Het bestuur heeft korte lijnen met de werkgever, om verrassingen op het vlak van financiering te minimaliseren.
- Het bestuur heeft goede exit-voorwaarden met de werkgever afgesproken.
- Het bestuur doet enkel zaken met gerenommeerde aanbieders conform het uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds.
- Monitoring door middel van interne en externe rapportages.

6.5.9 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst gesloten met Centric voor de periode van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2023. Het contract is per 1 juni 2022 'as is' overgenomen door Appel Pensioenuitvoering B.V.

De kosten samenhangend met deze uitbestedingsovereenkomst komen ten laste van de werkgever.

Verstrekte zekerheden en garanties

Per jaareinde heeft het pensioenfonds geen zekerheden of garanties afgegeven.

Investeringsverplichtingen

Per jaareinde heeft het pensioenfonds geen investeringsverplichting aangegaan.

6.6 Toelichting op de Staat van baten en lasten

6.6.1 Premiebijdragen

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Premiebijdragen	9.671	10.063
	9.671	10.063

Afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds kan naast de gedempte kostendeekkende pensioenpremie een additionele premie worden geheven of een korting worden verleend.

Indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo boekjaar lager is dan 5%-punt onder de vereiste dekkingsgraad, zal een additionele bijdrage in rekening worden gebracht van:

- Het positieve verschil tussen 107% en de beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar voor bijstorting ten opzichte van de VPV ultimo boekjaar én
- 1/10 van het verschil tussen 5%-punt onder de vereiste dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad die minimaal op 107% wordt gesteld ingeval deze lager is.

Ultimo 2022 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 136,5% (2021: 125,1%) waardoor er geen additionele bijdrage van de aangesloten werkgevers vereist is (2021: € 0,-).

De kostendeekkende, gedempte kostendeekkende en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Kostendeekkende premie	14.011	15.763
Gedempte kostendeekkende premie	9.671	10.063
Feitelijke premie	9.671	10.063

De kostendeekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2021 gepubliceerd door DNB). De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.

De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Inkoop onvoorw aardelijke opbouw	11.579	13.147
Solvabiliteitsopslag	2.432	2.616
	14.011	15.763

De samenstelling van de gedempte kostendeekkende premie is als volgt:

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Inkoop onvoorw aardelijke opbouw	5.841	6.014
Solvabiliteitsopslag	1.227	1.197
Opslag voorw aardelijke opbouw	2.603	2.852
	9.671	10.063

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Inkoop onvoorw aardelijke opbouw	5.841	6.014
Solvabiliteitsopslag	1.227	1.197
Opslag voorw aardelijke opbouw	2.603	2.852
	9.671	10.063

6.6.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2022	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheerder	Totaal
(* € 1.000)	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	2.978	-15.420	-245	-12.687
Aandelen	-	-39.989	-264	-40.253
Vastrentende waarden	-6	-69.701	-921	-70.628
TOTAAL	2.972	-125.110	-1.430	-123.568

2021	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheerder	Totaal
(* € 1.000)	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	1.501	8.352	-277	9.576
Aandelen	-	41.793	-326	41.467
Vastrentende waarden	-14	-9.490	-1.120	-10.624
TOTAAL	1.487	40.655	-1.723	40.419

*De vergelijkende cijfers zijn aangepast ter verbetering van de vergelijkbaarheid. De aanpassing heeft geen impact op het resultaat noch eigen vermogen.

6.6.3 Overige baten

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Premie AAOP	181	170
	181	170

De premie AAOP betreft de premie-inkomsten gerelateerd aan de additionele pensioenregeling (aanvullend Arbeidsongeschiktheidspensioen) die wordt uitgevoerd ten aanzien van arbeidsongeschiktheid. De premie-inkomsten betreffen 0,3% van het salaris.

6.6.4 Pensioenuitkeringen

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Ouderdomspensioen	15.767	14.982
Partnerpensioen	3.534	3.303
Wezenpensioen	47	40
AAOP uitkeringen	261	211
Afkopen	11	1
	19.620	18.537

De post Afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 520,35 (2021: € 503,24) per jaar (de afkoopgrens) overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

6.6.5 Pensioenuitvoeringskosten

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Bestuurskosten	4	3
Overige kosten	-	3
	4	6

Alle andere kosten, zoals administratiekosten, accountantskosten, kosten van de waarmerkende en adviserende actuaire, contributies en bijdragen bedragen € 1.562.000,- (2021: € 1.606.000,-) en worden betaald door de werkgever en zijn derhalve niet verantwoord in de pensioenuitvoeringskosten van het pensioenfonds. Naast het onderzoek naar de jaarrekening en jaarstaten is er geen samenloop met andere dienstverlening door KPMG.

De 4 gepensioneerden leden van het verantwoordingsorgaan hebben een totale vergoeding ontvangen van € 3.497,- (2021: € 3.000,-).

Bezoldiging Personeelsleden

Het pensioenfonds heeft zowel in 2022 als in 2021 geen personeel in dienst. De beheeractiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van de pensioenuitvoerder dan wel vermogensbeheerder.

6.6.6 Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Indexering en overige toeslagen

In de staat van baten en lasten is de last uit hoofde van indexering en overige toeslagen welke aan het verslagjaar moet worden toegerekend verantwoord.

De ambitie van het pensioenfonds is de algemene prijsindex te volgen. De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. De financiële positie is gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad zoals vastgesteld voorafgaand aan de laatste bestuursvergadering van het jaar.

Het bestuur heeft in het boekjaar besloten per 1 januari 2022 een toeslag toe te kennen van 2,6% aan actieve en 3,42% aan niet-actieve deelnemers.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -/- 0,486%. Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2022.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Onder toelichting 15 is de wijziging uit hoofde van overdracht van rechten opgenomen.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Per 1 januari 2022 zijn de door DNB voorgeschreven UFR-parameters gewijzigd. Het effect hiervan bedraagt € 297. Het effect in de ontwikkeling in de rente-termijnstructuur zelf bedraagt over het boekjaar -€ 144.436. Beide effecten zijn verantwoord onder het hoofd 'Wijziging marktrente'

Wijziging actuariële uitgangspunten

Met ingang van boekjaar 2022 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel AG2022 zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap (AG).

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Overige wijzigingen Technische voorziening		
Sterfte	-1.342	-161
Arbeidsongeschiktheid	790	1.242
Mutaties	29	-599
Totaal overige wijzigingen	-523	482

6.6.7 Saldo overdracht van rechten

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Saldo overdrachten van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-68	-62
Uitgaande waardeoverdrachten	459	-
Subtotaal	391	-62
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		
Toevoeging aan de technische voorzieningen	72	62
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-474	-
Totaal overige resultaten	-402	62
Saldo overdracht van rechten	-11	-

6.6.8 Saldo Herverzekering

(* € 1.000)	2022	2021
	€	€
Premies herverzekering	287	309
Uitkeringen uit herverzekering	-237	-834
Mutatie herverzekeringsdeel	277	-644
Winstdeling	-51	39
	276	-1.130

6.6.9 Gebeurtenissen na balansdatum

Aanpassing rentetermijnstructuur

De technische voorzieningen zijn vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur van De Nederlandsche Bank per 31 december 2022 en de factoren zoals genoemd in de grondslagen bij de jaarrekening. De Nederlandsche Bank heeft toegelicht dat de rentetermijnstructuur de komende jaren in vier stappen wordt gewijzigd. Een wijziging die volgt uit het advies van de Commissie Parameters. Tezamen met het effect van de verwachte daling van het tienjaars voortschrijdende gemiddelde van de rente zal een verhogend effect op de technische voorzieningen ontstaan wat een drukkend effect op de dekkingsgraad heeft. In onderstaande tabel is de geschatte impact op de technische voorziening weergegeven van de stapsgewijze invoering:

Technische voorziening	Hoogte van de technische voorziening	Wijziging van de technische voorziening (cumulatief)
	EUR 000	
Op basis van de rentetermijnstructuur per 31-12-2022	390.800	
Op basis van de rentetermijnstructuur per 01-01-2023	391.556	0,2%

Toeslagverlening per 1 januari 2023

Omdat de beleidsdekkingsgraad eind 2022 van het pensioenfonds niet hoog genoeg was om iedereen volledige indexatie te geven, heeft het bestuur op 9 mei 2023 besloten de beide groepen eenzelfde percentage van hun maatstaf toe te kennen. Aan zowel de actieve deelnemers als de gewezen deelnemers, ex-partners en pensioengerechtigden wordt 88,3% van hun maatstaf toegekend.

Dat maakt de toeslagverlening per 1 januari 2023 als volgt:

Actieve deelnemers:

Cao-loonindexcijfer 2022 van Yara Sluiskil B.V. en Yara Vlaardingen B.V. 3,60%

Toeslagverlening per 1 januari 2023 (88,3% van 3,60%) 3,18%

Gewezen deelnemers, ex-partners en pensioengerechtigden:

Consumentenprijsindex alle bestedingen oktober-oktober 14,33%

Toeslagverlening per 1 januari 2023 (88,3% van 14,33%) 12,66%

Groot verschil

De loonindex en de prijsindex gaan normaliter redelijk gelijk op. Maar dit jaar zit er een groot verschil tussen. De gewezen deelnemers, ex-partners en pensioengerechtigden krijgen daardoor een stuk hogere toeslagverlening dan de actieve deelnemers.

Het bestuur heeft onderzocht of het verschil verkleind kon worden, maar heeft ervoor gekozen om niet van het bestaande indexatiebeleid af te wijken. De toekomstvisie van het pensioenfonds is, mede in verband met de invoering van de WTP, nog niet duidelijk en ook het tijdspad niet. Het bestuur is daarom van mening dat niet afgeweken kan worden van het aanwezige beleid. Hierbij

wel met de opmerking dat besluit in combinatie met een kortere horizon alleen maar evenwichtig genomen kan worden met een aanvullende bepaling. Deze aanvullende bepaling is dat bij een eventuele liquidatie van het Pensioenfonds binnen een korte horizon, dat dan, indien op dat moment financieel en wettelijk mogelijk, een extra indexatie zal worden gegeven om de gegeven indexatie voor alle groepen vergelijkbaar te krijgen. Op deze wijze is het bestuur van mening dat een evenwichtig besluit genomen is, gegeven de naar verwachting beperkte horizon van het pensioenfonds.

Dekkingsgraad

Indexeren kost veel geld en zorgt direct voor een verlaging van ruim 11% op onze dekkingsgraad begin 2023.

7. Overige gegevens

7.1 Bestemming saldo van baten en lasten

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo baten en lasten

Op grond van de statuten kan het bestuur besluiten wat te doen met het saldo van baten en lasten.

Voorstel tot bestemming van het resultaat over het boekjaar

Het bestuur van het pensioenfonds besluit € 650.000,- aan de bestemmingsreserve AAOP te onttrekken en de rest van het batig saldo boekjaar 2022 ad € 5.877.000,- te doteren aan de Algemene Reserve.

7.2 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Yara Nederland te Terneuzen is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Yara Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 3.300.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 165.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Yara Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende.

Amsterdam, 19 juni 2023

drs. Gerry Koning AAG FRM

verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

7.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant



Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Yara Nederland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Yara Nederland per 31 december 2022 en van het saldo van baten en lasten over 2022, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Pensioenfonds Yara Nederland ('de Stichting' of 'het fonds') te Terneuzen gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2022;
- 2 de staat van baten en lasten over 2022;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2022; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante

onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van continuïteit, fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving en de kernpunten van onze controle moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Samenvatting

Materialiteit
- Materialiteit van EUR 3,3 miljoen - Circa 0,6% van het pensioenvermogen
Risico's gerelateerd aan fraude & Noclar en continuïteit
- Risico's gerelateerd aan fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving (Noclar): verondersteld risico van doorbreken interne beheersing door het bestuur geïdentificeerd - Risico's gerelateerd aan continuïteit: geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd
Kernpunten
- Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds - Waardering van de technische voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds
Oordeel
Goedkeurend

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 3,3 miljoen (2021: EUR 3,3 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen (circa 0,6%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 165 duizend rapporteren aan het bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan diverse vermogensbeheerders. De pensioenadministratie is vanaf 1 juni 2022 uitbesteed aan Appel Pensioenuitvoering B.V. (hierna: Appel). Voor deze datum was de pensioenadministratie uitbesteed aan Centric Pension and Insurance Solutions B.V. (hierna: Centric Pais).

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door de diverse vermogensbeheerders en informatie over de technische voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door Appel respectievelijk Centric Pais.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen inzake de pensioenadministratie bij Appel respectievelijk over de periode 1 januari 2022 tot en met 31 mei 2022 bij Centric Pais. Hiertoe hebben we een specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II-)rapportage ontvangen van de accountant van Appel respectievelijk een NV COS 4400N rapportage van de accountant van Centric Pais.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen. Op basis daarvan evalueren wij de in de Standaard 3402-rapportage respectievelijk in de NV COS 4400N rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2022 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan Appel en Centric Pais.

Ten aanzien van de uitbestedingen aan de vermogensbeheerders maken wij geen gebruik van de werkzaamheden van andere onafhankelijke accountants omdat wij een gegevensgerichte controleaanpak hanteren en daarom geen gebruik hoeven te maken van interne beheersingsmaatregelen van de betreffende vermogensbeheerders om voldoende en geschikte controle-informatie te kunnen verkrijgen als basis voor ons oordeel over de jaarrekening.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses ten aanzien van premiebijdragen en pensioenuitkeringen uitgevoerd, waarbij wij de uitkomsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en pensioenuitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen verkregen.

Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

In hoofdstuk 5.1 van het verslag van het bestuur beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de Stichting en de bedrijfsomgeving, en hebben wij de opzet en de implementatie beoordeeld en, waar van toepassing, de effectieve werking getoetst van het risicomanagement van de Stichting met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. Dit betreft tevens de interne beheersmaatregelen die aanwezig zijn bij de externe dienstverleners van de Stichting (zie paragraaf 'Reikwijdte van de controle').

Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de gedragscode, de klokkenluidersregeling en de procedures van de Stichting om aanwijzingen van mogelijke fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te onderzoeken. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het bestuur. Wij hebben onder meer de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd:

- inzicht verkrijgen in hoe de Stichting het gebruik van informatietechnologie (IT) beheerst en de invloed daarvan op de jaarrekening, inclusief het risico van cybersecurity-incidenten die een materieel effect hebben op de jaarrekening;
- evaluatie van nevenfuncties van bestuursleden, met speciale aandacht voor procedures en governance met betrekking tot mogelijke belangenconflicten;
- evaluatie van correspondentie met regelgevende en toezichthoudende instanties (inclusief DNB en AFM).

Daarnaast hebben wij werkzaamheden uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de wet- en regelgeving die op de Stichting van toepassing is. Wij hebben de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening:

- Pensioenwet;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG);
- Sanctiewetgeving.

Wij hebben de risicofactoren voor fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving geëvalueerd om na te gaan of deze factoren duiden op een risico op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening.

Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording (waaronder premieopbrengsten, directe beleggingsopbrengsten en indirecte beleggingsopbrengsten) als niet relevant gezien de aard van de opbrengsten, de aanwezige uitbestedingsrelaties en de beperkte mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij het volgende risico geïdentificeerd ten aanzien van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving dat relevant is voor onze controle, inclusief de relevante veronderstelde risico's vastgelegd in de controlestandaarden. Wij hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur (een verondersteld risico)

Risico:

- Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de

interne beheersing die anderszins effectief lijkt te werken, zoals schattingen gerelateerd aan de waardering van de technische voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te mitigeren, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan de Stichting bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.
- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. De uitkomst van deze evaluatie is dat wij geen (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico hebben geïdentificeerd.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de technische voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de technische voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van beleggingen.
- Wij hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, zoals het uitvoeren van een negatief nieuwsonderzoek.

Zoals hierboven vermeld, heeft onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving niet geleid tot een extra kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur van de Stichting heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te beoordelen omvatten onder andere:

- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle kennis hebben;
- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevingskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een significant continuïteitsrisico;
- analyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Stichting gedurende het boekjaar ten opzichte van wettelijke solvabiliteitsseisen op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's en het evalueren van de toelichting in de jaarrekening hieromtrent.

De resultaten van onze risicobeoordelingsprocedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De beleggingen voor risico pensioenfonds (hierna: ‘de beleggingen’) vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaaarde). Uit noot 6.5.1 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat de waardering van de beleggingen van de Stichting voor circa 98% is gebaseerd op marktnoteringen of afgeleide marktnoteringen (waarderingsmodellen) en voor circa 2% op andere geschikte waarderingsmodellen (andere methode). De waardering van de beleggingen is in belangrijke mate bepalend voor de financiële resultaten van het fonds.

Vanwege de omvang van de beleggingen in relatie tot de jaarrekening als geheel beschouwen wij de waardering van de beleggingen als een kernpunt van onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van de beleggingen gebaseerd op marktnoteringen of afgeleide marktnoteringen (waarderingsmodellen) onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingsmodellen vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen.

De waardering van beleggingen gebaseerd op andere geschikte waarderingsmodellen (andere methode) hebben wij getoetst aan de hand van (door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde) jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant.

Voorts hebben we de toereikendheid van de toelichting onder noot 6.4.4 en 6.5.1 van de toelichting geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de beleggingen in de jaarrekening acceptabel. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen is toereikend.

Waardering van de technische voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Omschrijving

De technische voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (hierna: ‘de technische voorziening pensioenverplichtingen’) is een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaaarde). De waardering van de technische voorziening pensioenverplichtingen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorziening pensioenverplichtingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormt de waardering van de technische voorziening pensioenverplichtingen een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting in noot 6.4.4 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. Uit deze toelichting blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden. In noot 6.5.8 (risicobeheer paragraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorziening pensioenverplichtingen voor schattingen uiteengezet.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden dat de waardering van de technische voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de technische voorziening pensioenverplichtingen is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het verslag van het bestuur en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Daarbij is het bestuur verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en de niet- naleving van wet- en regelgeving en het nemen van maatregelen om de gevolgen, voor zover mogelijk, ongedaan te maken en herhaling te voorkomen.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van de genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amstelveen, 19 juni 2023

KPMG Accountants N.V.

N. ten Dam RA

Bijlage 1: Visitatiecommissie

Rapport

Inleiding

Stichting Pensioenfonds Yara (hierna: SPY) is het ondernemingspensioenfonds dat de gesloten pensioenregeling uitvoert voor de medewerkers van vier Yara ondernemingen (Yara Sluiskil BV, Yara Holding Netherlands BV, Yara Vlaardingen BV en Yara Nederland BV).

Het pensioenfonds is een fonds met 436 actieve deelnemers, 333 slapers en 1.252 gepensioneerden. Het belegd vermogen bedraagt €565 miljoen (cijfers jaarverslag eind 2022).

Het pensioenfonds heeft een paritair samengesteld bestuur bestaande uit vijf leden.

Het fonds heeft een verantwoordingsorgaan bestaande uit zeven personen. Sinds 2007 wordt het intern toezicht ingevuld middels een visitatiecommissie (VC). In 2022 heeft een wisseling plaatsgevonden binnen de VC. De heer Captain is vervangen door de heer Koomans.

Het bestuur heeft een dagelijks bestuur en een beleggingsadviescommissie.

SPY laat zich bijstaan door een adviserend actuaris (WTW), de certificerend actuaris is Triple A, de accountant KPMG en de adviseur vermogensbeheer Triple A. Centric voerde de pensioenadministratie uit tot 1 mei 2022. Hierna is de pensioenadministratie overgegaan naar Appel. Het vermogen is belegd in verschillende fondsen (Altera, BNP, KCM, Columbia Threadneedle Investments (CTI), Pimco en Vanguard).

Het bestuur heeft de visitatiecommissie gevraagd, naast de reguliere onderzoeksthema's (zie bijlage verantwoording), aandacht te geven aan de volgende thema's:

- Risicobeheersing, evenwichtige belangenafweging en de Code pensioenfondsen
- Overgang naar Appel
- Wijzigingen in beleggingsbeleid
- Functioneren van het bestuur

Hieronder vindt u de waarnemingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie, op basis van de documenten en de gehouden interviews met bestuur, sleutelfunctiehouders RB en IA en het verantwoordingsorgaan.

Het rapport is opgebouwd rond de acht thema's van de Code Pensioenfondsen. De visitatie is uitgevoerd over de boekjaren 2021 en 2022.

Algehele conclusie

Het bestuur heeft in Q2 2022 in een zeer kort tijdsbestek een besluit moeten nemen tot het overbrengen van de pensioenadministratie van Centric naar Appel. De VC concludeert dat alle partijen hier een juiste rol hebben gespeeld. De complimenten gaan uit naar het bestuur dat in een zeer korte periode in staat is geweest het hele proces goed te begeleiden, met in achtneming van uitbestedingsbeleid en het volledig in kaart brengen van de verschillende risico's.

De eerste rapportages na de overgang geven een geruststellend beeld dat alles goed is verlopen.

Daarnaast zijn de volgende (reguliere) onderwerpen opgepakt:

- Het risicomanagement is verder verfijnd en ingericht;
- Het beleggingsbeleid op het gebied van risico en ESG is verder aangepast;
- Op de beleidsterreinen geschiktheid en communicatie zijn gerichte acties ondernomen.

De cultuur in het bestuur is kritisch opbouwend en het bestuur staat open voor continue verbetering waarbij de proportionaliteit in het oog wordt gehouden.

De continuïteit van het fonds is mede afhankelijk van de voorkeur van de werkgever voor een DC-regeling voor de huidige actieve deelnemers aan het pensioenfonds. Aangezien een mogelijke DC-regeling niet door het pensioenfonds uitgevoerd zal worden, zal zo'n overgang grote impact hebben op de toekomst van het pensioenfonds. De VC heeft begrepen dat het bestuur zich nu goed gaat voorbereiden over de mogelijkheden voor het onderbrengen van de opgebouwde rechten en ingegane pensioenen buiten het pensioenfonds. Met de huidige dekkingsgraad lijken er meerdere goede opties te zijn voor de actieve deelnemers, slapers en gepensioneerden, waardoor het bestuur zelf de regie kan voeren over de toekomst van het fonds.

Begin 2023 heeft het bestuur een toekomstvisie opgesteld waarin mogelijke scenario's zijn uitgewerkt. In 2023 zal dit verder uitgewerkt worden.

De visitatiecommissie constateert, wederom, dat de ontwikkelingen op het gebied van governance, beleggingsbeleid en risicomanagement positief zijn.

Thema 1: Vertrouwen waarmaken

Norm: Zij die voor het pensioenfonds verantwoordelijkheid dragen, maken het in hen gestelde vertrouwen waar. Dat blijkt vooral uit adequaat bestuur, verantwoord beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement.

Governance:

Vergaderingen worden goed voorbereid en de agendering is strak ingeregeld. Het bestuur ervaart de vergadercultuur als prettig met ruimte om onderwerpen aan te kaarten en indien nodig zaken worden doorgeschoven naar een volgende vergadering voor bespreking of verdere verdieping. Alle onderwerpen worden besproken, totdat het bestuur concludeert (BOB-methode) dat besluitvorming plaats kan vinden.

De notulering is aangepast waardoor goed is op te maken wie in welke functionele hoedanigheid een opmerking plaatst (als SFH of als bestuurslid).

Er is een audit uitgevoerd op de governance van het bestuur. Deze was overwegend positief en de VC herkent de uitkomsten.

De Code Pensioenfondsen wordt door het pensioenfonds gevolgd en daar waar afwijkingen zijn worden deze verklaard. In het bestuursverslag wordt verslag gedaan van de opvolging.

Besluitvorming vindt plaats aan de hand van duidelijk geformuleerde voorleggers waarin argumentatie, alternatieven en risico's helder worden uitgezet. Ook staat de evenwichtige belangenafweging expliciet op de voorleggers en wordt bij besluitvorming meegenomen.

De sleutelfunctiehouders hebben veelvuldig onderling overleg. De SFH intern audit streeft ernaar audits uit te voeren die passen bij het fonds. Het auditplan wordt afgestemd op audits bij dienstverleners. De SFH IA kan input leveren op de audits, zowel op het plan als de scope, van Appel.

Risicomanagement:

Er is in 2022 een risico self assessment uitgevoerd. Hier neemt het bestuur ruim de tijd voor en heeft de 78 beheersmaatregelen besproken die zijn opgenomen in de IRM rapportage. Enkele beheersmaatregelen kunnen scherper geformuleerd worden. Het bestuur laat zien betrokken te zijn bij de verdere ontwikkeling van het risicomanagement.

Met de overgang naar Appel heeft de SFH RB, samen met het bestuur, aan de ERB een addendum gedaan waarin de overgang naar Appel wordt beschreven. Dit addendum is niet geïntegreerd in de eerste ERB: de aanbeveling van de VC is om deze twee documenten te integreren in een nieuwe ERB.

De overgang van Centric naar Appel is op het gebied van risicomanagement soepel verlopen. Het onderzoek van Milliman naar de datakwaliteit bij Centric is niet naar tevredenheid uitgevoerd: het onderzoek heeft niet goed kunnen kijken naar micro datakwaliteit (op individueel niveau). Wel zijn aan de hand van dit onderzoek al verbeteringen door Centric doorgevoerd. Dit heeft bij de overgang niet geleid tot materiele problemen. Het risicomanagement (1^e-, 2^e- en 3^e-lijn) is bij Appel ingericht. Het bestuur is nog wel van mening dat aansluiting met het pensioenfonds verder uitgewerkt moet worden.

Naar aanleiding van de rapportages over Q1 en Q2 2022 van de Sleutelfunctiehouder Risicobeheer heeft de VC geconstateerd dat de beoordeling van de risico's die vallen onder het omgevingsrisico – gelet op de grote impact – wat onderbelicht zijn gebleven. Het (strategisch) werkgeversrisico is latent aanwezig en kan ook zijn weerslag hebben op strategische vraagstukken die wat meer in de toekomst liggen. De VC doet de aanbeveling om de omgevingsrisico's in de komende kwartaalrapportages met meer diepgang te behandelen.

De samenwerking tussen de sleutelfunctiehouders is goed. Voor de SFH interne audit is het nog zoeken naar de uitvoering van de juiste audits. Enkele uitgevoerde audits zijn gebaseerd op verouderde data en daardoor hebben de uitkomsten minder belang. De VC beveelt aan om bij het formuleren van de audits goed naar de scope te kijken en de toegevoegde waarde hiervan.

Beleggingsbeleid:

Uit de ALM-studie van 2021 bleek dat het beleid van het bestuur kon worden bestendigd.

Mede naar aanleiding van de aanbeveling van DNB en de VC zijn er aanpassingen gemaakt in het rente risicobeleid. De renteafdekking blijft op 35% maar de bandbreedtes zijn minder ruim gedefinieerd en zijn er richtlijnen met betrekking tot het curverisico opgenomen (begin 2023 wordt een nieuwe ALM-studie gedaan en zal (een verhoging van) de renteafdekking verder onderzocht worden). Ook is de matching portefeuille aangepast. Na een zorgvuldig selectieproces is gekozen voor een maatwerk LDI-fonds van CTI (voorheen BMO). Dit mandaat is ingevuld met directe beleggingen in obligaties om het beleid eenvoudig, transparant en flexibel (gezien de vergrijzing van fonds) te houden.

Het bestuur heeft een enquête uitgezet onder deelnemers met betrekking tot ESG. Hieruit blijkt dat deelnemers ESG belangrijk vinden, maar geen verlies op rendement willen. Het kiezen van een thema om in te beleggen (SDG) is niet aan de orde. Het bestuur heeft ook educatiesessies gehouden waarbij een score is gegeven aan de verschillende ESG categorieën. Bij eventuele verdere invoering wordt steeds de afweging gemaakt tussen kosten en terugverdientijd, gezien de beperkte horizon van het fonds. Van de huidige beleggingen bij CTI is 25% duurzaam.

Momenteel wordt er (beperkt) verslag gedaan van het duurzaamheidsbeleid van externe fondsbeheerders. Zowel uit duurzaamheidsrisico oogpunt als de communicatie naar de deelnemers is het aan te bevelen de informatie uit te vragen bij de fondsbeheerders en een samenvatting op te nemen in het jaarverslag.

CTI houdt bij de beleggingen in het LDI-fonds rekening met de posities in het Kempen Credit Fonds. Narekening door Triple A leert dat er fouten in de rapportages (af rondingsverschillen) zijn gemaakt door Kempen. Na een uitgebreide analyse blijkt dat dit geen invloed op het risico heeft gehad. Kempen heeft niet adequaat gereageerd (proces van 9 maanden) wat het bestuur met Kempen heeft besproken. Inmiddels is een verbetering in het rapportage proces ingezet.

De notulen van de BAC en de rapportages van Triple A zijn diepgaand en vragen om een duidelijke toelichting aan de overige bestuurders. De voorleggers zijn goed opgesteld en met de samenvatting door de BAC geeft dit een goede weergave van de inhoud. De countervailing power in een relatief klein bestuur blijft een uitdaging en is lastig te organiseren en vraagt continue aandacht van het bestuur. Het bestuur is hiervan op de hoogte en besteedt er in het besluitvormingsproces voldoende aandacht aan.

WTP:

Het pensioenakkoord heeft de aandacht van het bestuur.

Het bestuur discussieert nog of de WTP door het bestuur zal worden uitgevoerd. Het bestuur is tevens aan het onderzoeken of een buy out proces, waarbij gekeken wordt naar verschillende scenario's, een mogelijke optie voor de toekomst van het fonds is.

Financiële opzet:

Het pensioenfonds staat er financieel goed voor. De beleidsdekkingsgraad is 138% (cijfers website januari 2023). Deze dekkingsgraad maakt dat het bestuur een serieus onderzoek kan doen naar een buy out (Zie hierboven WTP).

Verantwoordingsorgaan:

De relatie van het bestuur met het verantwoordingsorgaan (VO) is goed. Na bestuursvergaderingen wordt er overleg gevoerd over de belangrijkste punten. Per overleg schuiven steeds twee bestuursleden aan. Het VO heeft de adviesaanvragen op tijd gekregen.

Het VO is uitvoerig geïnformeerd over de overgang naar Appel.

Het VO toont ook een proactieve houding op bepaalde onderwerpen: dit wordt gewaardeerd door het bestuur. Over de toekomst van het fonds heeft het VO vernomen dat er sprake is van een mogelijke (snelle) verandering van de pensioenovereenkomst naar een DC-regeling. De VC kan bevestigen dat gesprekken worden gevoerd met de sociale partners. Het nadeel van niet rechtstreekse communicatie is dat verhalen een eigen leven gaan leiden: het is van belang dat het bestuur de regie houdt en het VO betreft in deze.

Aanbevelingen:

- Integratie van de twee documenten die samen de ERB vormen.
- Geef het omgevingsrisico een nadrukkelijker rol in de kwartaalrapportages.
- Beoordeel bij de beheersmaatregelen of duidelijk is hoe en met welke middelen deze worden uitgevoerd.
- Vraag naar het duurzaamheidsbeleid van de dienstverleners (het beleid van de interne organisatie: m.a.w. is het bedrijf intern ook aan het verduurzamen) en rapporteer hierover in het bestuursverslag.
- Werk verschillende toekomstscenario's (met name buy out) verder uit en houd de regie over de continuïteit van het fonds.
- Ben kritisch op de uit te voeren audits en de scope hiervan.

Thema 2: Verantwoordelijkheid nemen

Norm: Het bestuur neemt zijn verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregeling.

Overgang naar Appel:

Het bestuur heeft altijd veel energie gestoken in de relatie met Centric. Dit heeft geleid tot verbeteringen in de uitvoering, maar het bleef duwen en trekken. Uiteindelijk bleek dat Centric toch niet in staat was om de nodige veranderingen door te voeren en hebben zij zelf gekozen om deze tak van sport niet langer uit te voeren. Centric heeft besloten om alle pensioenadministraties over te brengen naar Appel en vroeg de pensioenfondsklanten om binnen een paar weken akkoord te geven. Dit betekende een ongekend korte periode voor de overgang onder grote druk. Daarmee moest de hele administratie in een paar maanden over naar Appel. Dit proces heeft het bestuur heel goed opgepakt.

Een projectplan is opgesteld, het dagelijks bestuur nam het voortouw, de risico's zijn door het gehele bestuur in kaart gebracht en onderzoeken gedaan naar mogelijke probleemgebieden. Ook heeft er overleg plaatsgevonden met de twee andere pensioenfondsen van Centric, die ook overgegaan zijn naar Appel.

Het contract is 'as is' overgegaan, waarbij randvoorwaarden zijn aangescherpt. Onderhanden werk is overgegaan naar Appel, waarvan het meeste inmiddels is afgehandeld. Een onderzoek naar de datakwaliteit wordt door Appel met het bestuur in 2023 opgepakt.

Voordeel van de overgang is dat de juiste gekwalificeerde mensen van Centric zijn meegegaan naar Appel en beide partijen gebruik maken van dezelfde software (Axlife). Daardoor was het niet nodig een datamigratie uit te voeren en een nieuw softwaresysteem in te richten. De IT-omgeving van Appel is uitbesteed aan Axyware. Uit de eerste rapportages blijkt de overgang goed te zijn verlopen.

De overgang van mutaties van de actieve deelnemers gaat via een werkgeversportaal. Aan het eind van het jaar wordt hier een controle op uitgevoerd.

DNB heeft een positieve feedback gegeven over het proces. Daarbij is een uitgebreide toets op het uitbestedingsbeleid gedaan. Afspraken met Centric over het verwijderen van alle data van het fonds worden gemaakt.

Een audit op de overgang is niet uitgevoerd. Het bestuur heeft met DNB hierover gesproken, maar geconcludeerd dat dit niet nodig is. Het proces wordt afgesloten met de jaarafsluiting, het bestuur blijft kritisch op de uitvoering, mede ingegeven door ervaringen met Centric.

Het lijkt de VC goed om contact te zoeken met de andere twee fondsen die zijn overgegaan en lessons learned met elkaar te delen.

Het bestuur heeft inmiddels de nodige ervaring met Appel en het is voor het bestuur wettelijk aan de dienstverlening en de vorm van de rapportages die door Appel wordt geleverd. In 2023 wordt hier de nodige aandacht aan gegeven.

Uitbesteding:

Het fonds heeft een contract met WTW waarin bestuursondersteuning volledig door WTW wordt ingevuld. Het bestuur is kritisch op de invulling van betrokkenheid van WTW op andere portefeuilles en zal bij nieuwe opdrachten het uitbestedingsbeleid volgen.

Aanbeveling:

- Deel lessons learned met de andere twee pensioenfondsen die zijn overgegaan naar Appel.

Thema 3: Integer handelen

Norm: *Het bestuur bevordert een cultuur van integriteit en compliance.*

De VC concludeert dat het bestuur goed functioneert. Met name uit het proces van de overgang van Centric naar Appel blijkt dat het bestuur goed op elkaar is ingespeeld. Het bestuur is integer en open naar elkaar toe. Dit leidt tot goede discussies. Dit blijkt uit de notulen en uit de gesprekken met de verschillende bestuurders.

Compliance:

Bestuursleden, leden van het VO en de visitatieleden (sinds 2019 benoemd als verbonden personen) hebben de gedragscode ondertekend.

Een update van de SIRA heeft in 2022 plaatsgevonden. In 2023 zal een audit op dit onderwerp uitgevoerd worden.

Thema 4: Kwaliteit nastreven

Norm: *Het fonds stelt hoge kwaliteitseisen, voert daar beleid op en is een lerende organisatie.*

De benoeming van twee externe bestuursleden in 2020 heeft het kennisniveau van bestuursleden en de professionaliteit van SPY een boost gegeven. Uit de notulen blijkt dat er goede discussies plaatsvinden en bestuursleden betrokken zijn bij het fonds.

Het deskundigheidsplan is in maart herzien.

De vereisten en eventuele opleidingen die nodig zijn worden jaarlijks getoetst zodat het bestuur als geheel niveau B op alle beleidsterreinen heeft. Individuele opleidingsplannen worden niet gemaakt tenzij een bestuurslid hier een verzoek toe indient.

In 2021 heeft het bestuur opleidingen gevolgd op het gebied van de WTP, IT en ESG.

Een verdere verdieping van de WTP heeft in 2022 plaatsgevonden.

De sleutelfunctiehouders (risicomanagement en interne audit) worden apart getoetst aan de vereisten voor deze functies. Benodigde opleidingen worden dan eventueel ingezet.

Het bestuur voert jaarlijks een zelfevaluatie uit met om het jaar externe begeleiding, wat in 2022 is gebeurd. In 2023 zal daarom de zelfevaluatie zonder externe begeleiding plaatsvinden.

Thema 5: Zorgvuldig benoemen

Norm: *Het fonds handelt zorgvuldig bij (her)benoemen en ontslag, en zorgt voor geschiktheid, complementariteit en diversiteit in de samenstelling van de organen van het fonds.*

Het (extern) bestuurslid risicomanagement moest door timing van bepaling VTE-score het bestuur verlaten. Haar opvolgster is vanaf 1 oktober 2022 ingewerkt en per 1 januari 2023 in het bestuur benoemd. Het benoemingsproces is zorgvuldig geweest en het VO heeft zijn advies kunnen uitbrengen.

Het bestuur heeft aandacht voor diversiteit: naast man/vrouw, jong/oud wordt ook gekeken naar karakterologische verschillen binnen het bestuur. Hier is aandacht voor maar kan in het geschiktheidsplan iets nadrukkelijker worden weergegeven.

Aanbeveling:

- Geef in het geschiktheidsplan nadrukkelijker weer dat er binnen het bestuur, op meerdere vlakken, aandacht is voor diversiteit.

Thema 6: Gepast belonen

Norm: Het fonds voert een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie.

Het beloningsbeleid van het fonds voldoet aan de hiervoor gestelde criteria. In 2022 heeft het bestuur het beloningsbeleid gewijzigd. Het beheerst beloningsbeleid is conform norm 13 van de Code Pensioenfondsen ingericht. Dit geldt zowel voor de beloning van bestuurders, verantwoordingsorgaan, visitatiecommissie, als voor de uitvoerders/toeleveranciers.

Thema 7: Toezicht houden en inspraak waarborgen

Norm: Het fonds waarborgt intern toezicht op de kwaliteit en de integriteit van de bedrijfsvoering.

De navolging van de Code Pensioenfondsen wordt door het bestuur verantwoord in het jaarverslag.

De aanbevelingen van de Compliance Officer, Actuaris, Accountant, VO en VC zijn samengebracht in een jaarplan en zijn nagenoeg allemaal opgevolgd of nog in de uitvoeringsfase.

Thema 8: Transparantie bevorderen

Norm: Het fonds streeft openheid na, communiceert over missie, strategie en risico's en legt verantwoording af over gevoerd beleid.

Het communicatiejaarplan 2022 is gedateerd van voor de overgang naar Appel. In 2022 is er afstemming geweest met Appel over de deelnemerscommunicatie. In december 2022 is het communicatiejaarplan vastgesteld voor 2023.

De website wordt druk bezocht.

WTP-communicatie:

Het bestuur heeft met de sociale partners afgesproken om samen te communiceren naar de deelnemers.

Bijlage 2: Compliance officer

Verslag van de compliance officer

Inleiding

Compliance is 'het bewerkstelligen van een integere bedrijfsvoering van de stichting en een integere cultuur waar het als vanzelfsprekend is dat verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen en de wet- en regelgeving en alle (relevante) interne regelgeving waaronder de gedragscode'. Het fonds heeft een gedragscode die wordt nageleefd door de leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en andere aan het fonds verbonden personen. Doel van deze gedragscode is het stellen van regels en richtlijnen teneinde belangenconflicten (of schijn daarvan) tussen het fonds en de verbonden personen te voorkomen.

Het bestuur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor het waarborgen van een beheerste en integere bedrijfsvoering.

De Compliance Officer geeft hier invulling aan door het toezicht op de naleving van de Pensioenwet en de Wet op het Financieel Toezicht als ook de interne procedures en gedragsregels zoals de gedragscode van het fonds.

Rapportage over het boekjaar 2022

Ik heb over de compliance-werkzaamheden in de vergadering van 23 mei 2023 gerapporteerd en een toelichting gegeven.

In de compliance-rapportage over 2022 is aangegeven, dat:

- De meldingen die de verbonden personen in 2022 hebben gedaan, vallen binnen de normen van de gedragscode van het pensioenfonds;
- Diverse compliance gerelateerde documenten zijn gecontroleerd en akkoord bevonden;
- Er geen meldingen zijn geweest van onbehoorlijk handelen;
- Er geen meldingen zijn geweest en/of signalen zijn ontvangen met betrekking tot fraude;
- De aanbevelingen voor 2022 uit de rapportage 2021 in voldoende mate door het bestuur zijn opgevolgd;
- De sanctiewetgeving is nageleefd.

Ik stel vast, dat in 2022 een gedegen uitvraag naleving gedragsnormen bij de uitbestedingspartners is gedaan. Omdat de gedragscode van het pensioenfonds in 2022 niet is gewijzigd is in de uitvraag over 2022 volstaan met de bevestiging door de uitbestedingspartners dat gedragscodes van de uitbestedingspartners sinds de vorige beoordeling niet (materieel) zijn gewijzigd. Ik constateer dat bij de uitvraag over 2022 de thema's in control en integriteit, witwassen/terrorisme/sanctiewetgeving en informatiebeveiliging conform de aanbevelingen voor 2022 zijn meegenomen.

Aanbevelingen 2023

Ik verwacht in 2023 enkele ontwikkelingen die verband houden met de SIRA/integriteitsrisico's. Naast eventuele actualisering van de (top) risico's is met name de effectiviteit van de beheersmaatregelen van belang. Het is dat kader van belang alle inhoudelijke rapportages van de uitvoeringspartners te ontvangen zodat kan worden vastgesteld dat de uitvoeringspartners binnen de bij het pensioenfonds geldende beleidsruimte acteert. Verder vraag ik aandacht voor het actualiseren van het geschiktheidsbeleid, de implementatie van de gedragslijn 'goed omgaan met klachten' en het aanpassen van de klokkenluidersregeling in verband met de Wet bescherming klokkenluiders.

Zevenbergen, 26 April 2023

Mr. P.R.F.de Koning

Partner TriVu

Reactie van het bestuur op het verslag van de compliance officer

Het bestuur dankt de compliance officer voor het rapport en zal de aandachtspunten meenemen in haar planning en werkzaamheden.

Bijlage 3: Verantwoordingsorgaan

Verslag van het verantwoordingsorgaan

1. Inleiding.

Het vernieuwde Verantwoordingsorgaan van de Stichting Pensioenfonds Yara Nederland is ingesteld op 1 juli 2014. Dit naar aanleiding van de van kracht geworden en reeds aangevulde Wet versterking bestuur pensioenfondsen van 7 augustus 2013. Hiermee heeft het bestuur de bestuursstructuur van het fonds in overeenstemming gebracht met het Governance model Pensioenfondsbestuur. Deze principes zijn erop gericht de kwaliteit, de zorgvuldigheid en de openheid van het pensioenfonds op een hoger plan te brengen.

In dit orgaan zijn op basis van onderlinge getalsverhouding de twee grootste belanghebbende groepen vertegenwoordigd. Te weten, de pensioengerechtigden en de deelnemende werknemers.

2. Bevindingen.

Het verantwoordingsorgaan heeft het oordeel over 2022 gebaseerd op de op OnePlace gedocumenteerde informatie en specifiek die over het jaar 2022. Dat betreft o.a. de notulen van de bestuursvergaderingen, de notulen van de gehouden gezamenlijke vergaderingen met het bestuur en bijbehorende vergaderdocumenten. Tevens was het Verantwoordingsorgaan aanwezig bij de voorbereidende vergadering met het bestuur over het jaarverslag 2022. Hier waren ook de accountant, certificerend actuaris en leden van de Visitatiecommissie (via Microsoft Teams) aanwezig.

2.1 Wijze van naleving principes voor Goed Pensioenfondsbestuur.

In het boekjaar 2022 bestond het bestuur uit leden van de belanghebbende groepen: de werkgever, de pensioengerechtigden en de vertegenwoordigers namens de deelnemende werknemers.

2.1.1 Uit de rapportage van de Compliance Officer blijkt dat de bestuursleden en alle betrokken personen de verklaring omtrent naleving ingevolge de nieuwe gedragscode van de Stichting Pensioenfonds Yara Nederland hebben ondertekend. In 2022 zijn er 5 incidentmeldingen bij de Compliance Officer binnen gekomen die geen aanleiding hebben gegeven tot nader onderzoek.

2.1.2 Bestuur van het pensioenfonds.

Mevr. Rita van Ewijk is per 31-12-2022 uit het bestuur gestapt. Zij is opgevolgd door mevr. Evelien Vlastuin. Het verantwoordingsorgaan heeft de sollicitatie rondes voor een nieuwe externe bestuurder bijgewoond en uiteindelijk is mevr. Evelien Vlastuin voorgedragen als nieuwe werknemer vertegenwoordiger.

2.1.3 Verantwoordingsorgaan.

De in juli 2022 aftredende leden van het Verantwoordingsorgaan zijn, op een na door het bestuur herbenoemd voor een periode van 4 jaar, omdat deze aftredende leden ook weer verkiesbaar waren. Voor het vertrekkende lid was met moeite een vervanger gevonden.

2.1.4 Transitie pensioenuitvoerder.

Centric, de oude pensioenuitvoerder die door het bestuur heel kritisch gevolgd werd, heeft de pensioenafdeling van Centric verkocht aan Appel. Alle geleverde inspanning van het bestuur voor verbetering werd hierdoor teniet gedaan. Er moest nu een plan komen om op korte termijn alle gegevens veilig volledig zonder fouten over te brengen naar Appel. En wilden we wel naar Appel? Dat moest ook worden uitgezocht. Zoals wij het hebben kunnen zien is het goed gegaan.

2.2 Financiële positie van het Pensioenfonds.

Met een stijgende rente en ondanks negatieve beleggingsrendementen was de dekkingsgraad gestegen t.o.v. het vorig jaar. Des al niet te min is het Pensioenfonds vermogen toch nog iets gestegen en in staat om in 2023 te kunnen indexeren.

2.3 Oordeel van de Accountant en de Certificerend Actuaris.

Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevindingen uit het actuariële rapport over 2022 meegewogen. Dat geldt ook voor de op- en aanmerkingen van de accountant, de Visitatiecommissie en de Compliance Officer.

2.4 Communicatie.

Het Pensioenfonds speelt in op de scherpere regels voor pensioencommunicatie, onder meer door gelaagdheid aan te brengen in zijn communicatiemiddelen via bijvoorbeeld de website, e-mail nieuwsbrief en uitvraag. Vooral met de uitvraag krijgt het bestuur een indruk hoe de deelnemers over de gevraagde onderwerpen denken.

3. Aanbevelingen.

3.1 Het Verantwoordingsorgaan geeft het bestuur het advies om te volharden in het uitvoeren van de aanbevelingen van de Visitatiecommissie en de Compliance Officer. Ook de waardevolle aanbevelingen van de Actuaris en Accountant mag het bestuur niet vergeten uit te voeren.

3.2 T.a.v. de communicatie beveelt het Verantwoordingsorgaan het bestuur aan, door te gaan op de ingeslagen weg door iedereen uitgebreid te informeren en de pensioenplanner up-to date te houden. Verder alle betrokkenen over de modernisering van het pensioenstelsel te informeren en te raadplegen over de gevolgen en de richting van het nieuwe Yara Pensioenfonds.

3.3 Het Verantwoordingsorgaan geeft het bestuur het advies om de aandacht aan het IT-risico en de bescherming van privacy gevoelige van de deelnemers van het pensioenfonds vast te houden.

3.4 Het lijkt het Verantwoordingsorgaan raadzaam de prestaties van de nieuwe pensioenuitvoerder Appel te blijven monitoren.

4. Oordeel.

Op grond van de bevindingen is het oordeel van het Verantwoordingsorgaan heel positief over het gevoerde beleid.

Voorzitter Verantwoordingsorgaan

Tonny van Hoecke

Secretaris Verantwoordingsorgaan

Theo van Duijn

Reactie van het bestuur op het verslag van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur bedankt hierbij de leden van het verantwoordingsorgaan voor hun inzet in het afgelopen jaar. Het bestuur zal de open en intensieve samenwerking blijven continueren.

Het bestuur neemt de aanbevelingen zoals gebruikelijk ter harte en zal hiermee rekening houden in haar activiteiten. Het bestuur zal het verantwoordingsorgaan hierover op de hoogte houden tijdens de reguliere vergaderingen en informeel overleg.